

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang“.

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
 INLICHTINGDIENST TELEFOON 4519.

KOLONIAAL

ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST“:
 TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN

moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente: HEERENORACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
 Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

Venduhuis „DIE HAGHE“ Dagelijks gelegenheid tot inbreng van goederen ter publieke veiling. Men betaalt **4 pCt** van de opbrengst der verkochte goederen. De Directie: H. KRUIK.

SCHEVENINGSCHÉ VEER 21 - TELEFOON 6153 - DEN HAAG

INHOUD: Oproep. — Nieuwe Vooruitzichten voor Ned.-Indië als Mijnbouwland. — Onderwijs in het Adatrecht. — Het Generaal Van Heutsz-fonds. — Stemmen uit de Eur. Pers in Ned.-Indië. — Suri-name. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën en Verre Landen. — Oost- en West-Ind. Lit.-Overzicht. — Leestafels. — Mededeelingen. — Ingezonden.

OPROEPING.

Personen, genegen in het winter-seizoen 1918—1919 LEZINGEN of VOORDRACHTEN te houden over **INDISCHE ONDERWERPEN**, worden uitgenoodigd hiervan mededeeling te doen aan den Secretaris der Vereeniging „OOST EN WEST“, Heulstraat 17, Den Haag, met bekendstelling van de te behandelen onderwerpen.

Namens het Hoofdbestuur,
 De Secretaris,
E. F. GROOSS.

Nieuwe Vooruitzichten voor Ned.-Indië als Mijnbouwland.

Moge het reeds a priori voor de hand liggend voorkomen, dat een zoo uitgestrekt gedeelte der aardoppervlakte als door den Ned.-Indischen Archipel wordt ingenomen, wel vele en veelsoortige delfstoffelijke rijkdommen moet bergen, een feit is, dat door de meest bekende ingenieurs van het Mijnwezen aldaar sinds jaren de leer werd verkondigd, dat Ned.-Indië geen mijnbouwland kon zijn, bij gebrek aan de aanwezigheid van minerale voortbrengselen. Ja, zelfs tot in den jongsten tijd werd dit axioma door deskundigen van naam volgehouden en betoogd. De ont-sluiting der schatkist van nikkel-, ijzer- en chroom-ertsen in Midden Celebes, waaraan schrijver dezes den eersten stoot heeft mogen geven, heeft Ned.-Indië voor goed gestempeld tot een land, dat in zake mijnbouw en daaraan verbonden en daarvan afhankelijke industrieën tot de eerste der wereld zal kunnen gaan behooren. Wetenschap, energie en kapitaal vormen de trits, welke deze mogelijkheid tot eene werkelijkheid zullen kunnen maken.

Alvorens een relaas te geven der ontdekking van den ertsrijkdom van Midden Celebes, wensch ik even het een en ander mede te deelen over de vroegere ken-nis der delfstoffen in Ned.-Indië.

De ontginning van edelgesteenten en edelmetaal-erten, alsmede die van tin en ijzer, minder die van koper en lood, dateeren reeds van den tijd vóór de komst der Europeanen in den Archipel, welke voor Portugeezen en Spanjaarden valt in het begin der 16de eeuw en voor de Nederlanders bijna eene eeuw later.

Eerstgenoemden lieten zich weinig gelegen liggen aan de ontginning der diamanten van Borneo, het goud en zilver van Sumatra en Celebes, het tin der eilanden Banka en Billiton en het ijzer van Celebes. Wel dreven zij handel in sommige dezer zaken. En vooral het goud prikkelde den ondernemingsgeest en leidde tot expeditiën naar Sumatra's Westkust en Celebes' Noordkust, welke evenwel geen succes hadden.

Anders stond het met de Nederlanders. Hoewel ook zij oorspronkelijk in den Archipel waren gekomen, gedreven door de met den handel in specerijen te behalen winsten, schonken zij allengs mede hun aandacht aan de minerale voortbrengselen. Met name was het de ontginning der edelmetaalafzettingen, welke de Vereenigde Oost-Indische Compagnie tegen en in het 4de kwart der 17de eeuw ter hand nam. Deze ontginningen lagen op Sumatra's W.-kust bij Salida (waar sinds enkele jaren de ontginningswerkzaamheden zijn hervat), op Java, o.a. in het Kra-wangsche, en op Celebes in het toenmaals zoogen. „Compagnie's Gebied“ ten N. van Makasser. De meeste dezer ontginningen kwamen na betrekkelijk korten tijd tot een einde; alleen die van Salida duurden langer en namen daardoor een grooteren omvang aan.

Eerst in de 19de eeuw trad, hoewel op geringe schaal, een herlevendiging op van den mijnbouw in den Archipel. Doch nu was het niet het goud, dat in de eerste plaats de meeste aandacht trok, maar het tin. Naast de rijke Gouvernemens ontginningen van het tinerts van Banka, kwamen de ook zeer succesvolle particuliere ontginningen van Billiton en Singkep.

Daarnaast bestonden vele ontginningen op kleine schaal van diamant in W. Borneo, vooral door Chi-neezen, van goud door het wasschen van rivierzand door de inlandsche bevolking op zeer vele plaatsen van Sumatra, Celebes en andere eilanden, van tin in Midden Sumatra, van koper in Midden Celebes. Doch al deze bedrijven waren van kleinen omvang en hadden slechts een geringe economische beteekenis.

Toen volgden in het laatste kwartdeel der 19de eeuw een tweetal belangrijke ontdekkingen, namelijk van het Ombilin-steenkool-voorkomen door den mijn-ingenieur *de Greve* en van de petroleum op Java door den mijningenieur *A. Stoop* en bij Langkat (N.

O. Sumatra) door particulieren op de concessie *Zijker*.

De ontginning der steenkool werd van Gouvernemenswege ter hand genomen en leidde tot een betrekkelijk matig winstgevend, maar voor den Staat aantrekkelijk bedrijf. Na de slechte ervaringen, door het Gouvernement in een vroegere periode opgedaan met de ontginning van steenkool in O. Borneo (Pengeron), was het succes der Ombilin-mijnen mede aanleiding, dat het Gouvernement eenige jaren her de ontginning der Poeloe-Laoet-steenkolenmijnen van particulieren wilde overnemen en in den laatsten tijd er toe is overgegaan de nadere exploratie der Lema-tang-kolen in Z. Sumatra ter hand te nemen. Hoe het met deze aangelegenheid staat, is duidelijk na te gaan uit de kortelings ingediende Suppletoire Indische be-grooting voor 1918 (zie de N.R.Crt. van Zat. 21 Sept. j.l., Ocht.bl. A, bl. 1).

De opsporing, winning en verwerking van en de handel in petroleum werden oorspronkelijk geleid door particuliere maatschappijen, welke ten slotte alle onder de vleugels kwamen van haar oudste mede-dingster, de „Koninklijke“. Het wereldsucces en de wereldreputatie van deze maatschappij zijn van alge-meene bekendheid.

Gedreven door dit succes nam het Gouvernement sinds 1906 deel aan de opsporing van nieuwe petro-leumvelden, eerst in Djambi (Sumatra), later ook op Celebes, Atjeh en N. Guinea. In Djambi werd de exploratie met goeden uitslag bekroond, en naar het schijnt in den allerlaatsten tijd ook in N. Guinea, al-hoewel de eerste berichten nader weer sterk overdreven werden genoemd. Tot een exploitatie kwam het even-wel nog niet.

Naast de vondsten van steenkool en petroleum voegen zich, bij den overgang der 19de tot de 20ste eeuw, die van edelmetaalafzettingen door particu-leren in Benkoelen en Celebes. Het daarmee behaal-de succes vond wederom zijn weerslag bij het Gou-vernement, wiens Dienst van het Mijnwezen zich wierp op de verdere exploratie van edelmetaalafzet-tingen in Benkoelen en elders. Jarenlang werken gaf tot eindelijk resultaat de mogelijkheid om tot een tweetal nieuwe ontginningen te kunnen overgaan in eerstgenoemd gebied.

Hoewel dus de opbrengst aan minerale voortbreng-selen in Ned.-Indië tegen het einde der 19de en ge-durende de afgelopen jaren der 20ste eeuw aanmerke-lijk was toegenomen, werd de climax, welke den Archipel voor goed tot mijnbouwland en wel tot modern mijnbouwland zal stempelen, bereikt door de

<p>Men vrage prospectus voor het doen uitvoeren volgens teekeningen en bestek van inwendige verbouwingen, sanitaire en electr. installaties, enz.</p>	<p>N.V. voor Binnenhuis-architectuur en Meubelkunst CORN. VAN DER SLUIJS Directeur. Oude Molstraat 12 f Den Haag Telefoon 4782</p>	<p>Geheele wooninrichtingen, Meubels naar eigen ontwerpen, Stoffen, Behangsels, Tapijten, Lampen, enz.</p>
---	---	--

ontdekking der nikkel-, chroom- en ijzerertsen in Midden Celebes.

Voor de zooveelste maal ging hierbij het initiatief niet uit van het Mijnwezen, en het is slechts te hopen, dat nu eindelijk eens verouderde inzichten en werkwijzen bij dien Dienst allengs zullen gaan plaats maken voor meer verhelderde bij de verdere opsporing naar Indië's mineralen inhoud.

Ziehier het relaas der ontdekking van bovengenoemde ertsen.

De aanwezigheid van ijzerertsen op „Celebes”, welke door de inboorlingen verwerkt werden tot veelsoortige ijzeren en stalen voorwerpen (vooral hunne klingen genoten een groote vermaardheid op de verschillende eilanden om Celebes en in de Molukken), was reeds in het begin der 16de eeuw bekend aan Portugeezen en Spanjaarden. In het slotdeel IV van mijn werk „Geologische en geographische Door kruisingen van Midden Celebes”, 1917-'18, blz. 1759-1771, meen ik geslaagd te zijn aan te toonen, o.a. juist op grond dezer inheemsche ijzerertssmelterijen (de 16de eeuwse berichten spreken van „ijzer-mijnen”), dat het oudste bericht over Celebes, opgenomen in het van 1516 dateerende boek van den Portugees Duarte Barbosa, niet van hem afkomstig is, maar van de Spanjaarden Andreas de Urdaneta en Garcia d'Escalante Alvarado, die hunne gegevens in Spanje bekend maakten resp. in 1537 en 1548.

Gelijksoortige berichten vindt men herhaaldelijk terug, gedurende de 17de, 18de en 19de eeuwen, doch deze berusten alle op „hooren zeggen”.

De eerste Europeanen, die deze ijzerertsen en smelterijen met eigen oogen zagen, waren de Zwitsersche neven Sarasin. Dit geschiedde in het voorjaar van 1896. Wat zij over deze ijzerertsen schreven, vindt men in hun werk, getiteld „Entwurf einer geographisch-geologischen Beschreibung der Insel Celebes”, Wiesbaden, 1901, blz. 205. Daaruit blijkt duidelijk, dat zij de economische betekenis dezer ertsen niet herkend hebben.

Aan een zending van een vrij groote hoeveelheid van dit ijzererts in 1908 door den toenmaligen civielgezaghebber in die streken schonk het Mijnwezen geen aandacht. Doch sterker nog volgt.

Van de nikkel- en chroomertsen was niets bekend.

Na jarenlang te hebben geijverd voor de opsporing op geologischen grondslag, van onbekende delfstofafzettingen in Ned.-Indië, eerst in Gouvernements dienst bij het Mijnwezen en, nadat het in die richting werkzaam zijn mij door de toenmalige leiders van het Mijnwezen onmogelijk was gemaakt, bij wetenschappelijke lichamen in Nederland, mocht het mij eindelijk in 1908 gelukken het Bestuur van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap bereid te vinden mij opdracht te verlenen tot de uitvoering van een door mij ontworpen en aan dat Bestuur overgelegd program van doorkruisingen van Midden Celebes.

Deze uitvoering nam de jaren 1909 en 1910 in beslag.

In Nederland teruggekeerd, begon ik in het voorjaar van 1911 de uitwerking der verzamelde gegevens, welke arbeid medio 1918 ten volle was afgelopen. De resultaten werden neergelegd in mijn reeds genoemd werk, waarvan een Nederlandsche uitgave in 4 en een Fransche in 3 deelen verscheen, elke uitgave met bijbehorenden atlas.

Het was mij een voorrecht bij dezen arbeid te worden bijgestaan door vele deskundigen, die mij, zonder uitzondering, volkomen belangeloos hunne medewerking verleenden. Hieronder bevond zich ook Prof. Ir. S. J. Vermaes van Delft. Zoo analyseerden eenige zijner assistenten vele der van Midden Celebes medegenomen monsters; o.a. op mijn verzoek, op ijzer, chroom, mangaan en nikkel, eenige monsters van het aldus door mij genoemde Verbeek-gebergte, dat de aansluiting vormt tusschen Midden- en Z.-O. Celebes.

De analyses op ijzer, chroom en mangaan slaagden, die op nikkel niet.

Het kostte mij daarna geen geringe moeite Prof. Vermaes over te halen tot het doen uitvoeren met alle zorg van nog een nikkelanalyse. Toen mij dat gelukt was, bevestigde de nieuwe analyse mijn vermoeden der aanwezigheid van nikkel. Door mijne mededeelingen begon genoemde hoogleeraar lang-

zamerhand de betekenis van deze constatering in te zien en getroostte hij zich ten slotte persoonlijk de moeite een zeer groot aantal monsters uit het Verbeek-gebergte op nikkel te onderzoeken. Op grond mijner geologische en geographische gegevens en de chemische uitkomsten van Prof. Vermaes, konden wij nota's opstellen over het voorkomen van nikkel- en ijzerertsen in genoemd bergland, welke door het Bestuur van het Aardrijkskundig Genootschap in September 1915 werden aangeboden aan het Ministerie van Koloniën. Daarin werd mede op de noodzakelijkheid eener nadere mijnbouwkundige exploratie van het Verbeek-gebergte, in de eerste plaats op nikkel en ijzer, daarnaast ook op chroom en mangaan, ten sterkste de nadruk gelegd. Aangegeven werd, waar en hoe moest worden gezocht.

En toen gebeurde het welhaast ongelooflijke, waarop hierboven reeds werd bedoeld. De toenmalige Chef van het Mijnwezen in Ned.-Indië achtte de gegevens niet voldoende. Voor de zooveelste maal dreigden natuurlijke rijkdommen aan de gemeenschap onttrokken te blijven door den Dienst, die met hunne opsporing belast is. Gelukkig slaagde ik erin ook dit te onderwerpen en had mijn aandringen bij den toenmaligen Secretaris-Generaal van het Departement van Koloniën G. J. Staal het succes, dat vanwege het Ministerie bij de Indische Regeering op spoed in deze gelegenheid werd aangedrongen. Daarop eerst werd door het Mijnwezen besloten over te gaan tot een nader onderzoek van het Verbeek-gebergte, dit begon in het begin van 1917. Het aldus in tweede instantie door het Mijnwezen betoonde juiste inzicht staat op het credit van zijn toentertijd nieuw opgetreden Chef Ir. E. Middelberg.

Het nadere onderzoek werd opgedragen aan Dr. W. Dieckmann en Ch. A. F. Macke, die hunne werkzaamheden op het terrein in de tweede helft van 1917 aanvingen.

Toch bleven de deskundigen in Indië en ook sommigen in Nederland meer dan sceptisch gestemd tegenover mijn verwachting betreffende de nikkelertsen, die ik o.a. in „De Ingenieur” van 10 Maart 1917, blz. 169, linksche kolom, al. 4, duidelijk uiteenzette. Wie in de reacties van deskundigen in Nederland belang stelt, onder wie niemand minder dan de hoogleeraar in de ertskunde te Delft, Prof. Ir. R. W. van der Veen, raadplege „De Economist” van 15 Nov. 1916, blz. 807, en van 15 Jan. 1917, blz. 68, alsmede „De Ingenieur” van 2 Juni 1917, blz. 423, 9 Juni, blz. 453, 30 Juni, blz. 503, en 21 Juli 1917, blz. 549.

Ik beperk me hier tot de officieele mededeeling uit Indië. Tot tweemaal toe gaven deze te kennen, dat men geen vertrouwen had in het vinden der door mij op geologische gronden verwachte rijke nikkelertsafzettingen. Zoodat ik genoodzaakt was in „De Ingenieur” van 16 Februari 1918, blz. 110, rechtsche kolom, al. 13, te schrijven, dat de nikkelertsen in het Verbeek-gebergte, waarvan de oppervlakte door mij

R. Diekmann & Co.
Hofmannsche

MODERNE MAGAZIJNEN VAN HEEREN- EN JONGENSKLEEDING, gemaakt en op maat.

Specialiteit Indische Uitrustingen
UNIFORMEN, GALAKLEEDING.

AMSTERDAM, { Leidschestraat 1e v. Swindenstraat Ferd. Bolstraat Nieuwendijk	ROTTERDAM, { Binnenweg Mariaplaats Botermarkt Damstraat	DELFT, { 's-HERTOGENBOSCH, 's-HERTOGENBOSCH, MIDDELBURG, EINDHOVEN, MAASTRICHT, VENLO.	Markt Markt Snellestraat Langeoelft Rechtstraat Grootte Staat Vleeschstraat
--	--	---	---

Hoogfijne Maatzaken
doch
geen Tailleursprijzen

**Inrichting voor
Physische Therapie**

„Wörishofen” te Ginneken.

Hydrotherapie (Kneippkuur), Electrotherapie, Massage, Vibromassage en Bestralingstherapie (Kunstmatige hoogte zon), Behandeling van Zenuwziekten, Zwaktetoestanden, Ontvettingskuren, Chronische Rheumatiek, Maagdarmstoornissen, Ziekten van Hart en Aders, Halingsorganen, Stofwisselingsziekten, als jicht, diabetes enz.

SPREEKUREN: te Ginneken alle werkdagen behalve Dinsdag en Vrijdag.
Te Rotterdam: Dinsdag van 12-2 uur, Tuindersstraat 89.

Dr. J. C. MOM, Arts.

N.V. Ch. L. Boucher's Handelsvereniging

Specialiteit in Kaartsysteem

DEN HAAG Kruisendijk 5-7 Tel. H. 1600-924-925	AMSTERDAM Weteringschans 76 Tel. Z. 5167	GRONINGEN Spilsluizen 13 Tel. 2373.
---	--	---

Middelbare School v. Handel en Administratie
SWEELINCKSTRAAT 17-19 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. Bijzondere Middelbare Handelsschool met als onderbouw eene H. B. S. met 3-jarigen cursus. Bij beschikking van Z. E. den Min. van Binnenl. Zaken gelijkgesteld met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc.

AFD. B. Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus Eveneens officieel als zoodanig erkend.

De 1e en 2e klasse van de beide inrichtingen vallen samen, zoodat over de keuze Handelsschool of H. B. S. 5-jarige cursus eerst beslist hoeft te worden na het afloopen der 2e klasse.

De school wordt ook door Meisjes bezocht.

Prospectus en inlichtingen bij den Directeur F. TIJMSMA

Gereserveerd voor

Mode-Academie Mevrouw KNUST,
Molenstraat 10, 's-Gravenhage.

Uitgaven van CHARLES DIXON, Deventer.

Ons Insulinde. Hoe we het verkregen en wat het door ons wordt door B. ALKENA f 3.25
2de druk, 335 bladz., linnen band

Maleische Taalcursus. Grammatica Oefeningen, Woordenlijst door B. ALKENA f 2.50
2de druk, kartonnen band

Het leven van de Europeesche Vrouw in Indië door Mevrouw J. KLOPPENBURG-VERSTRAAL f 2.25
Ingenaaid f 2.25 Gebonden f 2.00

➔ Toezending franco na ontvangst van postwissel

UITRUSTINGEN voor INDIE.
Geheel compleet
CIVIEL EN MILITAIR
EBBS G-VLES
Breestraat 177 LEIDEN.
Tel. Int. 393.

A. C. ZWANG Azn

Veemarktstraat 40 Telefoon Interno. 315.
BREDA

Piano-, Orgel- en Muziekinstrumentenhandel

P. B. VAN MOORSEL & Co

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Terenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag

Goedkoopst adres voor het geheel of ged. installeeren van woningen.

op minstens 7000 K.M². was aangegeven, *toch* gevonden moesten worden en men er beter en met meer kennis van zaken naar moest zoeken.

Enkele maanden daarna kwamen uit Indië de berichten van het vinden van nikkelertsen met 25 pCt. nikkel, voorloopig over de reeds reusachtige uitgestrektheid van 3 à 4000 K.M². in een voor ontginning en transport voortreffelijke situatie. Ertsen met 7 pCt. nikkel werden en worden van Nieuw-Caledonië naar Europa verscheept.

Van de ijzerertsen, waarvan door mij de aanwezigheid van „reusachtige hoeveelheden” was voorzeggd, zijn bij het nadere onderzoek voorloopig reeds één milliard ton vastgesteld.

Voor de eerste maal sinds het bestaan van den Dienst van het Mijnwezen in Ned.-Indië heeft het nadere mijnbouwkundig onderzoek, volgend op de, *niet incidenteel*, maar langs geologisch-wetenschappelijke weg gedane ontdekking van delfstofafzettingen in een vóór dien vrijwel geheel onbekend gebied, voorloopig reeds tot de genoemde resultaten geleid.

Op de *economische* beteekenis dezer nikkel- en ijzerertsen wees ik in een artikel in de „Economisch-Statistische Berichten” van 19 Juni 1918, blz. 539—541, waarheen ik kortheidshalve men te mogen verwijzen, onder opmerking, dat de waardevermeerdering van Ned.-Indië door deze ijzer-, nikkel- en chroomertsen, welke ontginning tot in lengte van dagen kan blijven aanhouden, met honderden millioenen, neen met milliarden guldens mag worden aangeslagen.

De oudste aanduidingen van mijn wensch, onbekende delfstofafzettingen in Ned.-Indië op te sporen, die in mijn bezit zijn, gaan terug tot mijn studententijd. Steeds meer duidelijk volgen in 1902, dan in een nota aan het Ministerie van Koloniën in 1904, en in een artikel in „De Ingenieur” van 1906, blz. 627—629; eindelijk werd in „De Vragen des Tijds” van November 1917 onder den titel „De Nederlandse Regeering en de mijnbouw in Ned.-Indië” een geheel uitgewerkt werkprogramma, volgens een vast systeem, gepubliceerd. Ik geloof aan den veiligen kant te blijven met de zienswijze, dat zelden een van te voren bedacht systeem: *de stelselmatige opsporing van onbekende delfstoffen op geologischen grondslag*, trots allerlei ongunstige omstandigheden, niet het minst door tegenwerking van personen, wier plicht het was mede te werken, trots de moeilijkheden en gevaren, welke het onderzoeksterrein aanbod, en niettegenstaande eene schoorvoetende erkenning der aangegeven, op geologische en geographische waarnemingen berustende gevolgtrekkingen, ten slotte tot zulke resultaten heeft geleid.

Te hopen is, dat de Regeering nu eindelijk eens mag gaan inzien, dat alleen op deze wijze met heel wat minder gelden, en in heel wat minder tijd, heel wat meer succes zal worden bereikt, dan tot nog toe het geval is geweest.

Op een nieuw perspectief, van niet geringer draagwijdte dan het hierboven ontwikkelde, door de opsporing ter hand te nemen van dezelfde ertsen, in andere deelen van Celebes en daarbuiten in den geheelen Ned.-Indischen Archipel, wees ik in „De Indische Gids” van 1 September 1918, blz. 1032—1040. Daaruit blijkt, welk een buitengewoon uitgestrekt veld voor systematische opsporing op geologischen grondslag en daaraan zich vastknoopende mijnbouwkundige exploratie van waardevolle delfstofafzettingen voor ons ligt.

Maar nog iets anders valt te hopen.

Het zijn vele en moeilijke vraagstukken, welke opkomen bij de exploitatie dier ertsen; vraagstukken van groote geldelijke, algemeen-economische en technische beteekenis. Een nieuwe taak van grootsche afmetingen is in Ned.-Indië aan de orde gekomen. Alle materiële factoren zijn aanwezig niet alleen om ons daar geheel onafhankelijk te maken in zake nikkel, chroom, ijzer en de beste staalproducten, maar ook om onze kolonie in die opzichten een positie van den eersten rang in de wereld te doen innemen.

Welnu, dan is het mede te hopen, dat doelbewuste regeerders en voortvarende Nederlandsche mannen, zoowel met het oog op de binnenlandsche behoeften in Ned.-Indië als op de zorgesichende internationale verhoudingen, binnen den kortst mogelijken tijd een

oplossing zullen vinden voor de aan de orde gestelde vraagstukken. Daardoor zal eene krachtdadige ontginning op de meest doeltreffende wijze der meergenoemde ertsen ten bate kunnen komen van de Inlandsche bevolking van Ned.-Indië en van het Ned.-Indische Staatswezen.

Moge Nederland voor deze taak zich toonen „*up to it!*”

E. C. ABENDANON.

Onderwijs in het Adatrecht.

De Minister van Koloniën heeft het adatrecht van Nederlandsch-Indië, aangewezen als vak, waarin aan de Nederlandsch-Indische Bestuursacademie onderwijs gegeven wordt.

Het onderwijs is opgedragen aan m. r. C. van Volleghoven, hoogleraar aan de Rijks-universiteit te Leiden, met ingang van het universitaire studiejaar 1918—1919.

Het Generaal Van Heutsz-fonds.

Het doel dezer instelling is tegemoetkoming in de kosten van opvoeding en onderwijs van kinderen van militairen beneden den rang van officier bij voorkeur van die, welke in Ned.-Indië zijn gesneuveld of aan door den vijand bekomen verwondingen zijn overleden. Blijkens het dezer dagen verschenen 13e jaarverslag (over 1917) is het fonds, dank zij vooral de op intekenlijsten verkregen geldelijke hulp, wederom in de gelegenheid geweest heel wat droeve ellende te lenigen en steun te verlenen aan 106 kinderen hier te lande en 27 in Ned.-Indië.

De volgende, aan het verslag ontleende mededeeling, geeft een idee van de werkwijze van het fonds. B., in leven stationschef te Lho Seumawé, voorheen onderofficier van het wapen der maréchaussée op Atjeh, werd op den 29en Juli 1916 op een lafhartige wijze door een fanatieken Atjeher van het leven beroofd, achter latende twee kinderen, geboren uit de samenleving met een inlandsche vrouw. Deze kinderen waren bij Gouv. besluit wettig erkend door den vader. Tijdens een hem toegestaan verlof bracht B. zijn kinderen (meisjes) mede naar Holland, om hun hier een betere opvoeding te geven; zij werden door hem geplaatst in de Helderling-gestichten te Zetten, waarvoor hij f 600.— per jaar betaalde. B. keerde gehuwd naar Indië terug, om daar op zulk een tragische wijze den dood te vinden, terwijl zijn echtgenoot levensgevaarlijk gewond werd. Aan de echtgenoot en de kinderen werd een pensioen verstrekt uit het Weduwen- en Wezenfonds; voor de weduwe ± f 200.—, voor de kinderen ieder f 96.— per jaar. Dat de weduwe door de schokkende gebeurtenis zeer zenuwachtig is gebleven en niet veel voor de haar grootendeels vreemde kinderen zal kunnen doen, is begrijpelijk. Het generaal v. Heutsz-fonds (secretaris C. Bossen, Singel 273¹, Amsterdam) meende, dat hier flinke steun noodig was en besloot een jaarlijksche ondersteuning van f 300.— toe te kennen voor onbepaalde tijd. De ontbrekende f 100 werden aan particulieren gevraagd en verkregen, zoodat de bovenbedoelde meisjes voorloopig in Zetten kunnen blijven en haar eene behoorlijke opvoeding verzekerd is.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

Mislukking van een volkscultuur.

Sedert eenige jaren werden te Flores, aldus meldt de *Loc.*, van gouvernementswege proeven genomen met de katoencultuur, onder leiding van den thans overleden *Dr. Breda de Haan*, die meermalen het eiland bezocht.

F. L. VAN BOMMEL

Vlamingstraat 8-10
Prins Hendrikstraat 104-106

Dames- en Heeren-
Mode Magazijnen.

Handschoenen.

2de Hands Meubelmagazijn
J. C. FERON,

VEENKADE 20 DEN HAAG

STEEDS IN- EN VERKOOP.

Atelier voor herstellingen en veranderingen.

Gevestigd sedert 1880.

F. I. TAVERNE, Arts.
PIET HEINSTRAT 30 's-GRAVENHAGE.

SPREKUREN:

Maandag, Dinsdag, Donderdag en Vrijdag,
van 10.30 tot 1.30 uur.

Behandeling van: *Beenwonden*, waarbij geen rust vereischt wordt, *Suikerziekten*, *Nierziekten*, *Huidziekten* en *Geslachtsziekten*.

Toko Samoea Ada

Firma H. C. MORSINK Ezn,

Hobbemastraat h. P. C. Hooftstr. 30

Amsterdam, Interc. Tel. Z 24.

Samballans, Kerry-dwaja, Boemboe-Boemboe, Ketoembar, Sereh, Kloekak's, Kemiris, Laksa, Soeoen, Trassie, Knuflook, Tempeh, Koenjiet, Tjabé Rawiet, Koeping Tikoes, Sedap Malem, Ijaié, Agar-Agar, versche Lombok, Wadja's, Koekoesans, Rijstlepels, Witte en Roode Rozensiroop, Assemkoekjes, Temoe-Lawak, Gambier, Bidara-oepas, Boea-Tempagang, Sarongs, Slendangs-Kapstokdoeken, Kleedjes, enz.

BATIKSTOFFEN

(per el),

JAPANSCH EN CHINEESCH

CURIOSA,

GENDIES.

Gereserveerd

voor de firma HAAXMAN & Co.
te Amsterdam.

Firma J. MÖSSINGER

Heerestraat 29 GRONINGEN Telefoon 308.

Chirurgisch Orthopaedisch Instrumentmaker,
Opticien.

ARTIKELN VOOR ZIEKENVERPLEGING in den
ruimsten zin steeds voorradig.

DENS' Schoenenmagazijn

SPUI No. 6, bij de Lange Poten. DEN HAAG.

Filialen: Tilburg en 's-Hertogenbosch.

Elegante Modellen. • Goede Pasvorm.

Uitsluitend EERSTE KLAS Fabrikaten.

Adverteeren doet verkoopen.

De proeftuinen in Midden-Flores met *Maoe Mere* als centrum, besloegen een oppervlakte van ongeveer 300 tot 350 bouws. Ze werden in heerdienst beplant en onderhouden onder toezicht van den heer L e h m a n, terwijl te *Nangka Hale* een particulier syndicaat werkte, waarmee een overeenkomst was aangegaan betreffende de afname en verwerking van de ruwe katoen, en dat gronden in erfpacht bekwaam voornamelijk voor den aanleg van zaadtuinen in eigen beheer. Later kwamen deze zaadtuinen te staan onder rechtstreeksch toezicht van den heer L. Ten einde de katoenaanplant als tweede gewas bij de bevolking populair te maken, werd het gewonnen zaad zonder meer ter beschikking van de geheele bevolking gesteld. Alles ging aanvankelijk goed. Te *Maoe Mere* werd voor rekening van het syndicaat een kleine fabriek geplaatst, waar het zuiveringsproces van de katoen plaats had. In Nederland oordeelde men gunstig over de kwaliteit van het product, zoodat het aanvankskapitaal van 50 mille op drie ton gebracht werd en de leider in Amerika verschillende machinerieën en ustensiën aankocht voor het inrichten van grootere fabrieken.

Bij zijn terugkomst op Flores trof hij echter de katoenaanplant in een deerniswaardigen toestand aan.

In het oog houdende, dat de katoen in Indië slechts een toekomst heeft als volkscultuur, daar met het planten en oogsten slechts zes maanden gemoeid zijn, zoodat voor het opzetten van groote ondernemingen de exploitatie te kostbaar is, had het gouvernement de fout begaan het product op te vorderen, zonder de bevolking daarvoor eenige vergoeding te geven.

Al werd de katoen naast de padie en djagoeng gewonnen, toch is een dergelijke handelwijze niet geschikt om een bepaalde nieuwigheid er bij de bevolking in te krijgen, en dat nog wel terwijl het syndicaat bereid was een billijk loon uit te keeren.

Ook verder is schr. niet tevreden over de houding van 't bestuur. In October 1917 vaardigde de resident van Timor een oekase uit, waarbij alle bestuursbemoeningen met de nieuwe cultuur verboden werd, terwijl de bevolking de beschikking zou krijgen over de velden. Kort daarop wenschte men beveling van de Inlanders voor de velden, waarop deze de landerijen niet meer bewerkten.

In Januari verkeerde de aanplant dan ook in een zeer verwaarloosden toestand. De dood van Dr. B r e d a d e H a a n heeft ongetwijfeld een ongunstigen invloed gehad op het verloop, daar reeds lang het plan bestond, dat deze met Dr. L o v i n k een bezoek zou brengen aan Flores. Dat bezoek heeft niet plaats gehad en toch is een onderzoek van regeeringswege een gebiedende eisch, daar de voorloopige resultaten gunstig zijn en de vooruitzichten veel beloven. De vraag schijnt gerechtigd, of het goed gezien was de nieuwe cultuur vast te koppelen aan de heerdiensten.

De huishouding van het L. O.

In het *Soer Hbl.* heeft de hr. H. T e r s t e e g eenige artikelen gewijd aan het onderwijs in Indië. In het epistel, onder bovenstaanden titel verschenen, verklaart hij eerst, dat de staat, die zich belast heeft met de zorg voor het onderwijs, tevens den plicht aanvaard heeft om voldoende onderwijs te verschaffen en dat hij dus niet in de eerste plaats het geldelijk bezwaar naar voren mag brengen als verontschuldiging voor onthouding. Zuinigheid ten koste van het onderwijs is averechtsche politiek en schrielheid naast verspilling is misdadig.

Verspilling heerscht in het bouwen van scholen als paleizen. Schr. wenscht eenvoudige inrichtingen, opgetrokken grotendeels van het materiaal dat het land in rijke hoeveelheden oplevert, en door de arbeidskracht, die ruimschoots beschikbaar is, indien de wil er slechts is. Het schoolgebouw zij gezond en bruikbaar. Hoe dichter het schoolgebouw nadert tot het gewone type woonhuis, des te krachtiger invloed zal van de school uitgaan tot verbetering van de volkshuisvesting.

Het volk, „dat om onderwijs schreeuwt”, zal gaarne scholen bouwen, indien het daardoor onderwijs verkrijgen kan, mits de staat materialen geeft, meent Schr. „De sommen, die dientengevolge op bouwkosten voor scholen vrij komen, zouden allereerst aangewend moeten worden om het tekort aan onderwijzend personeel in te halen en eerst als alle bestaande scholen voldoende van leerkrachten zijn voorzien, moeten nieuwe scholen worden opgericht.”

Verspilling is het onophoudelijk overplaatsen van onderwijskrachten, dat van zuiver bureaucratischen oorsprong is en met bijzondere voorliefde door het Departement van Onderwijs beoefend wordt, zooals het heet, wegens het tekort aan leerkrachten. „Ten einde in dit tekort te voorzien, plaatst men thans een groot aantal leerkrachten zoodat om de drie maanden over, zoodat een groot deel der onderwijzers al hun tijd moeten besteden aan reizen en kennis maken met alle kinderen van Indië”. Men sluit liever een aantal scholen, waar de klassen onderbevolkt zijn, maar men beroove niet zoo wat alle scholen doorlopend van de meerderheid der onderwijzers.

Het personeel vraagstuk is verreweg het moeilijkste en daar de pogingen van ambtelijke zijde om voldoende onderwijskrachten te krijgen, tot dusver schipbreuk geleden hebben, door wat oorzaken dan ook, geeft Schr. in overweging de oplossing van dat vraag-

stuk toe te vertrouwen aan het N.I.O.G., dat bekend met de nooden, de wenschen en de grieven van zijn leden en in nauwe samenwerking staande met de onderwijzersorganisatie in Nederland, beter dan eenige autoriteit in staat moet wezen een regeling voor te stellen, die aan Indië een voldoende goed onderlegd korps leerkrachten geeft, binnen de grenzen, die de geldmiddelen stellen. Bij de regeering moet dan de ernstige bedoeling voorzitten om als billijk erkende wenschen te vervullen en deze niet onverhoord te laten onder het motief, dat er voor andere zaken zooveel geld noodig is. Een goede volksopvoeding is een van de grootste belangen voor den staat. „Mindere belangen, als wetenschappelijke statistieken, ethnografische monografieën, overvloedige keurig uitgewerkte verslagen, verspreiding van schoonklinkende leerstellingen door circulaire e.t.q. moeten bij dit overwegend belang worden achtergesteld, totdat voor deze mindere zaken voldoende gelden beschikbaar zijn.”

Schr. zelf geeft reeds enkele punten aan. De indeeling der onderwijzers in klassen lijkt hem ongewenscht; schoolhoofden zijn in Indië volmaakt overbodig. „De eenvoudige administratie, die een school noodig heeft, kan gemakkelijk worden bijgehouden door een klasse-onderwijzer en „gezag” behoort op school uitsluitend geïncarneerd in den klasse-onderwijzer — een ander „gezag” is daar niet noodig.”

Verder geve men elk onderwijzer een vaste jaargroep kinderen, welke hij achtereenvolgens door alle klassen voert, tot het verlaten der school.

Het toezicht op het onderwijs komt den ouders toe, de dagelijksche leiding aan de klasse-onderwijzers in overleg met de ouders en de algemeene leiding aan de regeering.

Deze laatste moet zich bepalen tot de vaststelling van den omvang van het leerplan, de indeeling der leerstof, de aanwijzing en beschikbaarstelling van de benodigde leermiddelen en leerkrachten. Drie inspecteurs zijn daarvoor voldoende.

Het toezicht op en de dagelijksche leiding van het onderwijs kunnen worden opgedragen aan schoolcommissies, samengesteld uit de onderwijzers en de ouders der leerlingen, welke commissies weer in subcommissies te splitsen zijn voor de jaargroepen. „Men binde verder deze schoolcommissies niet aan beperkende voorschriften, maar late haar vrijheid om naar eigen inzicht en naar eigen behoefte haar toezicht en haar leiding te regelen.

De Toeban-ontseigningen.

Voor den aanleg van den stoomtramweg *Bodjonegoro-Djatiraga* weigerden een 13-tal Inlanders vrijwillig afstand te doen van de voor dien aanleg benodigde gronden en werden daartoe krachtens vonnis van den landraad van *Toeban* gedwongen. Naast de toewijzing van een zekere schadeloosstelling werd den betrokkenen de verplichting opgelegd tot betaling der gerechtskosten, die voor de meeste perceeltjes verre de schadeloosstelling overtroffen.

De *Jawa-Bode* vond hierin aanleiding te vragen, of het niet onbillijk was de arme lieden, die gedwongen werden hun grond af te staan, bovendien nog hooge kosten te laten betalen. Te meer omdat de landraad te *Koedoes* eenige dagen later een 17-tal vonnissen velde, waarbij de onteigening uitgesproken werd van een gelijk aantal stukken grond, noodig voor den bouw van een nieuw station te *Koedoes*, waarbij aan de bezitters een schadeloosstelling toegekend werd, doch de eischeres, i.e. de *Semarang-Joana Stoomtrammaatschappij*, veroordeeld werd in de kosten van het geding.

In een paar volgende nummers van de *Java-Bode*

C. HOYNG,
Spuistraat 20-22 Den Haag.
AMSTERDAM - UTRECHT.

Onze Geïllustreerde Catalogus is een uitstekende handleiding om zich op huishoudelijk gebied in te richten.

TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS
VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.

Prijscourant gratis.

LUXE BROODFABRIEK
PAUL C. KAISER
HOFLEVERANCIER

Brood - Beschuit - Banket

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS
LEIDEN - HOLLAND.

Bilkgroenten
Visch, Vleeschwaren
Soepen, Pickles, Jams

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

John Kennis
Ladies' and Gentlemen's Tailor
Weteringschans 251 Amsterdam
Magazijn geopend 9-6 uur. Telefoon N. 8321

 Het oog

van de meest geroutineerde typiste heeft reeds lang ontdekt, dat de

Monarch
Wahl
schrijfmachine
ongeevenaard
is.

HOOFDAGENTEN
HEYENBROCK HASELAGER & CO
AMSTERDAM - ROTTERDAM.
DEN-HAAG

J. F. A. FESEVUR
Militair- en Burgerkleedermaker.
Sarphatistr. 27 - Amsterdam
Telefoon NOORD 1907.

Uitrustingen voor Oost- en West-Indië

Goud Heeren Anker Remontoir f 40.-
prima uurwerk.
ARMBAND HORLOGES.
GROOTSTE SORTEERING. LAAGSTE PRIJZEN.
J. A. J. REMMERS, Prinsestraat 73a
's-Gravenhage....

MAISON LUERS FRÈRES
HOFLEVERANCIERS
Paleisstraat 6 Amsterdam

UITRUSTINGEN
voor
TROPISCHE LANDEN
Eigen fabrikaat.

J. FONDERIE Jr. Kort Achterom No. 17,
(achter de Veenestr.)
's Gravenhage, Tel. 6102. - Gevestigd sedert Ao 1839.

Specialiteit in : STAALWAREN.
Grote sortering in TAFEL- en DESSERTMESSEN
ZAKMESSEN, SCHEERMESSEN,
SCHEERAPPARATEN SCHAREN.

geeft H. een antwoord op die vraag en vestigt de aandacht dadelijk op twee punten:

- 1°. dat het voorbarig is om van een, te lage schade-loosstelling te spreken, welke door de N.I.S. in het eerste geval zou zijn aangeboden, wanneer men den aard der gronden ternauwernood kent en dat alvorens een veroordeeling over de vonnissen van den Landraad uit te spreken, men behoort na te gaan of en in hoeverre de Landraad betreffende de veroordeeling in de kosten des geding, aan bepaalde wettelijke regelingen gebonden is.

Tot goed begrip der zaak legt schr. eerst uit, wat men onder *Europeeschen eigendom* heeft te verstaan. Doch merkt dan op, dat men in het onderhavige geval niet daarmee te maken heeft, doch met *Inlandsche grondrechten*. Nu zijn grondrechten als Inlander niet gelijk te stellen met Eur. eigendom. Schr. wil het niet hebben over de *communale* rechten op den grond maar over de *erfelijk individuele rechten*, waarvan bij de bovengenoemde vonnissen sprake was.

Echter wordt het *erfelijk individueel bezitrecht* t. o. v. de *onteigening* op gelijken voet behandeld met het *Europeesch eigendomsrecht*. Wordt door het huidige art. 62 lid 5 van het R. R., het bezitrecht beschermd en den Gouverneur-Generaal uitdrukkelijk de plicht opgelegd om te zorgen, dat daarop geen inbreuk wordt gemaakt, zoo spreekt het van zelf, dat gewaarborgd *bezitrecht*, zoo noodig, moet kunnen wijken voor het *algemeen belang*, even goed als *Europeesch eigendomsrecht* dat moet doen.

Er bestaat een regeling, die het mogelijk maakt om de gebruiksrechten aan den een te ontnemen en aan den ander te geven: *onteigening* dus. De wet spreekt echter niet van onteigening, maar van *beschikking over*.

Het R. R. geeft den Gouverneur-Generaal het recht van onteigening, „maar omringt de toepassing van dit recht, waardoor ernstige inbreuk wordt gemaakt op den privaten eigendom of het Inlandsch bezitrecht, met deugdelijke waarborgen.

- 1°. De onteigening is alleen mogelijk *ten algemeenen nutte*.
- 2°. De Gouverneur-Generaal moet *in overeenstemming* — dus niet na verplicht *advies* — met den Raad van Ned.-Indië verklaren, dat het algemeen nut onteigening vordert.
- 3°. De wet vordert *voorafgaande schade-loosstelling*, een eisch, die veel zwaarder is dan art. 151 der Grondwet stelt, dat reeds voldoende acht: *vooraf verzekerde* schade-loosstelling.

Vervolgens schetst schr. den gang van een onteigening.

Indien een maatschappij, hier de N.I.S., enige gronden wil onteigenen om een spoorlijn aan te leggen, zoo wendt ze zich tot het betrokken Departement, in dit geval het Dep. van Gouvernementsbedrijven, met een behoorlijk toegelicht voorstel, vergezeld van een uitgewerkt plan met kaarten en grondteekeningen, opdat de G.-G. en de R. v. I. kunnen beoordeelen, of er inderdaad van algemeen nut sprake is. Gaat de beslissing in dien zin, dan wordt bij ordonnantie de verklaring van algemeen nut uitgevaardigd.

Voordat de eind-aanwijzing plaats heeft der percelen, wordt door het Hooft van Gewestelijk Bestuur een commissie benoemd, ten einde de bezwaren der belanghebbenden tegen het plan te hooren. Deze bezwaren kunnen schriftelijk, dan wel mondeling in persoon of voor zoover het Inlanders betreft door tusschenkomst van hun hoofden, worden ingediend. Het proces-verbaal der werkzaamheden van de commissie wordt met het advies dier commissie naar den betrokken departementschef gezonden, die ze met zijn raad doorzendt naar den G. G., welke het *advies* van den R. v. I. heeft in te winnen, alvorens de eind-aanwijzing te doen.

In het onderhavige geval hebben de plannen van de N.I.S. natuurlijk dezen gang doorgemaakt.

Na deze tweede fase had de maatschappij echter nog niet de vrije beschikking over de gronden. Ze moest als onteigende partij den eigendom vrij van alle lasten en rechten, daarop rustende, *bij minnelijke overeenkomst* pogen te verkrijgen.

De *schadevergoeding*, meer te beschouwen als *koopsom*, moet met onderlinge overeenstemming worden vastgesteld.

Zoo ging het ook hier. De N.I.S. deed een zeer aannemelijk bod, dat de waarde der goederen verre te boven ging. De bezitters waren echter niet tot minnelijke schikking bereid en zoo moest de N.I.S. tegen de onwillige eigenaars een rechtsvordering instellen voor den bevoegden rechter, in dit geval den Landraad van Toeban, ten einde: *de onteigening dier percelen te hooren uitspreken en het bedrag der schade-loosstelling te hooren vaststellen*.

Kwamen de vroegere kosten om tot de eindaanwijzing te komen, ten laste van de onteigende partij, nu de onteigende partij het op een proces had laten aankomen, moesten de kosten van het geding — in hoofdzaak veroorzaakt door de vaststelling der schade-loosstelling — door hem gedragen worden, wien de rechter daarvoor met inachtneming der ordonnantie aansprakelijk zou stellen.

De wet toch bepaalt: Wanneer de bij het vonnis bepaalde schade-loosstelling meer bedraagt, dan het gedane aanbod, wordt de onteigende partij, en in de overige gevallen de verweerder, in de kosten veroordeeld.

Uit het feit, dat in alle onderwerpelijke vonnissen de onteigende partijen in de kosten zijn veroordeeld, valt geen ander besluit te trekken, dan dat de commissie, die voor den rechter het bedrag der schade-loosstelling moest bepalen, de waarde der percelen op een kleiner bedrag geschat heeft dan de N.I.S. er voor geboden had. De bezitters der percelen hebben het dus geheel aan zich zelf te wijten, dat ze behalve een lagere schade-loosstelling, bovendien nog de kosten hebben te dragen.

„Naar streng recht kan de N.I.S. nu zonder verder eenige toegevendheid het vonnis doen ten uitvoer leggen. Zij gaat geheel vrij uit, nu haar wederpartij zelf haar dwong de beslissing van den rechter in te roepen..... en toch: we zouden wel gaarne zien, dat de N.I.S. thans met breed gebaar alsnog de bezitters schade-loos stelde op den voet van haar oorspronkelijk aanbod.

Wat de Semarang-Joana Stoomtrammaatschappij betreft, deze kwam met de kous op den kop uit het geding, werd door den Landraad van *Koedoes* veroordeeld in de kosten en heeft dus gepoogd den bezitters het vel over de ooren te halen.

Suriname.

Den 23en September kon men voor de zooveelste maal het beschamende schouwspel aanschouwen van een lange rij dames en heeren voor den expaardenstal in de Hooge Nieuwstraat in Den Haag, het kantoor van den Rijksbetaalmeester. De wind was guur en de leeftijd der wachtenden zeer uiteenlopend. Onder dezen waren zeer velen van beide geslachten, die een groot deel van hun leven in de tropen hebben doorgebracht en zeer gevoelig zijn voor de ruwheden van het Hollandsche klimaat. Met ongeëvenaarde vlugheid en welwillendheid volbrengt de heer *Jongepier* zijn weinig benijdenswaardige taak, maar dit belet niet dat zij, die er niet vroeg bij zijn, uren moeten staan wachten vóór zij in den stal worden toegelaten. Wie is toch de Minister van Financiën, die dit schandaal op zijn geweten heeft?

Is de Staat der Nederlanden niet bij machte het kantoor van den betaalmeester in een geschikter gebouw onder te brengen? De afdelingen van de N. O.T. zijn ondergebracht in 15 van de mooiste heerenhuizen in Den Haag en de Staat der Nederlanden kon niet anders vinden dan een ouden paardenstal!

Vergissen wij ons niet, dan is er in dit weekblad in het vorige jaar reeds gewezen op dezen ergerlijken toestand. Moeten wij nu weer den winter ingaan, zonder dat daarin verbetering komt? In de file stonden wij naast een pessimistische oude dame, die beweerde, dat het aan weer en wind blootstellen van de menschen gedaan werd met de bedoeling de gepensioneerden niet te lang van hun pensioen te doen genieten. Dit bracht ons in de herinnering een zekeren Gouverneur van Suriname — overigens een van de besten — die den naam had, dat hij „quand-même” een eind wilde maken aan het subsidie, dat Suriname uit de Nederlandsche schatkist genoot. Op een zekeren dag troffen wij hem aan in een onbedaarlijke lachbui. Het motief tot die vrolijkheid? De mail had juist het doodsbericht gebracht van een weduwe, die sedert jaren een zeer hoog wedu-wapensioen had genoten.

J. BRAND
Tailleur pour Dames.

Fourrures - Amazones

LA HAYE,
26 Papestraat - Téléph. Interc. 5599.

Gebr. HERS
oo Zuin-oo
Architecten
JAVALAAN
27 200
HILVERSUM

bevelen zich aan voor Aanleg van Zuilen en Buitenplaatsen o

T. B. VAN DER POL
Daendelsstraat 39 's-Gravenhage
Telefoon 5785 H.

Vertrouwd adres van prima Rijkleding voor Dames en Heeren en Avondkleding.

Joaillerie Artistique
J. STELTMAN
BIJOUTIER - ZILVERSMID
Noordeinde 42^a - Telef. H 8902
'S-GRAVENHAGE

Uitsluitend Artistieke Modellen in Bijoux en hand-zilversmeedwerk

Lees de gunstige persbeoordelingen in de verschillende Dag- en Weekbladen.

A. M. CORNELISSEN
Telef. 746 - ARNHEM - Steenstr. 83o

SANITAIRE INSTALLATIËN.
VERLICHTING
VERWARMING

Aanleg van Gas-, Water- en Electr. Leidingen.

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES
welbekend bij allen, die met verlof in Nederland vertoeven
DEGELIJK ONDERWIJS in
Duitsch, Engelsch, Fransch, Spaansch, Italiaansch, enz.
Let op het juiste adres der origineele Berlitzschool over de Waalsche Kerk.
58a NOORDEINDE Niet boven Krul TEL. 2234

N.V. „REFORM”
Directeur: E. BOERMA.
Telefoon 647 - GRONINGEN - Heerenstraat 62

The first class Ladies and Gentlemen Tailoring.

Magasin de Nouveautés
voorheen **GEBR. LEVY**
— APELDOORN —
Dames- en Kinder-Confectie
..... Mode-Artikelen.....

Mode-Academie J. & G. DE GRAAFF,
's-Gravenhage - Anna Paulownastraat 18a.
Voornaamste Vakschool in het Costuumvak.
Theoretische en practische, volledige opleiding van Dames tot Costumiëre, 1e Coupeuse, Directrice en Leerares in het Costuum-, Mantel- en Lingerievak.
Aanmeldingen bij de Directrice G. DE GRAAFF.

Is de Staat der Nederlanden niet bij machte een geschikter gebouw te vinden dan de ex-paardenstal, dan geven wij in overweging nummers uit te reiken aan hen, die hun pensioen enz. komen ontvangen. Deze behoeven dan niet in weer en wind op straat te staan wachten. De heer J o n g e p i e r zal geen bezwaar hebben bekend te maken, hoe lang de uitbetaling per persoon gemiddeld duurt. Weet men welk nummer aan de beurt is, dan kan men uitrekenen wanneer men aan de beurt komt en inmiddels rondlopen of ergens gaan zitten.

Reikt men niet meer nummers uit dan in den beschikbaren tijd afgewerkt kunnen worden, dan behoort niemand teleurgesteld te worden na, zooals nu dikwijls gebeurt, uren lang op straat te hebben staan wachten.

Wij vertrouwen, dat deze eenvoudige maatregel onverwijld zal worden genomen.

* * *

In ons vorig nummer heeft de redactie eenige woorden gewijd aan het overlijden van den heer D. H. H a v e l a a r. Wij gevoelen behoefte uit hetgeen door den Burgemeester van Rotterdam bij de ter aardebestelling is gesproken, deze woorden hier over te schrijven:

„Voor hem is heel zijn leven arbeid geweest, niet voor eigen eer of voordeel, maar om den arbeid zelf en voor het goede doel dat er mee beoogd werd. Zoo heeft hij gewerkt in Oost en West en de laatste tien jaren in ons midden en zij, die evenals ik het voorrecht hebben gehad met hem samen te werken, kunnen getuigen van den onvermoeiden ijver, de werkkraacht en werklust van dezen rechtschapen, plichtbeseffenden en zachtmoedigen man, die in elk opzicht een nobele figuur was.”

Namens de vrienden van den overledene zeide de heer L ö h n i s o. m.:

„Havelaar was een hoogstaand man, vriendelijk, beminnelijk en hulpvaardig voor ieder, in denken en daden een nobel mensch. Zoo hebben wij en zoo heeft zijn familie hem gekend.”

Ja, zoo hebben zijn vrienden en mede-ambtenaren in Suriname hem ook gekend. Zijne nagedachtenis zal bij hen steeds in eere blijven.

* * *

De heer Sibinga Mulder, de opvolger van dr. Lovink als directeur van landbouw in Nederlandsch-Indië, is voornemens per stoomschip „Nieuw-Amsterdam”, waarvan het vertrek laatstelijk op 5 October is vastgesteld, uit Nederland te vertrekken, om zich over Amerika naar zijn post te begeven.

Hij zal dus niet naar Suriname gaan om de landbouwbank „op pooten te zetten”. Na zijne in de Tweede Kamer tegenover de Koloniale Staten aangenomen houding, die hem in de kolonie terecht zeer kwalijk genomen is, lijkt het ons ook beter toe, dat het in werking brengen van de landbouwbank aan andere handen wordt toevertrouwd.

* * *

In „West-Indië. Landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao”, van Juni 1918, een belangwekkend artikel van den heer J. J. L e y s, getiteld „Nieuwe Banen”. Omtrent de toekomst van den kleinen landbouw is de schrijver niet hoopvol gestemd. Op blz. 58 zegt hij: „Samenvattende, wat we hier boven schreven, kunnen we geen andere conclusie trekken dan deze, dat de kleine landbouw, die in de verre toekomst de hoofdbron van bestaan moet worden van de welvarende, rijke kolonie Suriname, zich nog in den meest primitieven toestand bevindt.”

En op blz. 59: „Van welken kant men de zaken ook bekijkt, hoe optimistisch men ook gestemd is omtrent de resultaten, die reeds bereikt zijn en omtrent de resultaten van nog te nemen maatregelen, wij kunnen geen andere conclusie trekken dan deze: De vooruitzichten van den kleinen landbouw zijn niet gunstig.

Zoo voortgaande zal het jaren duren, voor Suriname in agronomisch opzicht een bloeiend gewest is.”

Het middel om Suriname en de Surinamers vooruit te helpen ligt — meent de schrijver — voor de hand.

„Dat middel is kolonisatie van Suriname door Hollandsche boeren.”

Er zullen er niet velen zijn, die dit met den schrijver eens zijn. De discussie te heropenen over de vraag of blanken uit noordelijke landen in de tropen landbouwarbeid kunnen verrichten, ligt niet in onze bedoeling. De overweldigende literatuur daarover is door den heer L e y s nog niet voldoende bestudeerd.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Voedselschaarschte. In de „Neratja” zegt Astro Adhirono, dat, gelet op de dreigende voedselschaarschte in Ned.-Indië, de Volksraad in overweging moge nemen:

1o. om al de sawahs, of althans drievierde daarvan, welke bij de suikerondernemingen in gebruik zijn,

aan de bevolking terug te geven, teneinde die met padi te kunnen beplanten.

2o. Aan de sawahbezitters te verbieden meer dan eenviende van hunne sawahs aan de ondernemingen te verhuren.

3o. Aan de ambtenaren te verbieden pressie uit te oefenen op het verhuren van gronden aan ondernemingen.

4o. Te verbieden om op de sawahs van de particuliere landen anders dan padi te planten.

5o. De terugkoop van de particuliere landen te doen bespoedigen.

6o. De irrigatie te verbeteren.

7o. Een rijstmonopolie in te stellen.

8o. De hoeveelheid rijst te bepalen, welke uit Java mag worden uitgevoerd.

In betrekking tot den voedselnood, constateert de *Neratja*, dat veel suiker in Indië niet kan worden uitgevoerd, omdat zij niet verkocht kan worden, en vraagt: waarom de suikerfabrikanten niet tijdelijk padi zouden kunnen planten? In den tegenwoordigen tijd is toch rijst in de eerste plaats noodig voor het levensonderhoud der bevolking. En zou 't niet goed zijn, — vraagt de schrijver — dat de Regeering gewoon gelastte, dat 20 à 30 pCt. van de sawahs der fabrieken met padi beplant werd?

De redacteur van dit blad, *Abdoel Moeis*, acht dit denkbeeld niet kwaad, zou het echter in nadere overweging willen nemen. Hij vernam, dat de noodmaatregel slechts voor een jaar genomen zoude worden en dat dan de fabrikanten zelf voor de beplanting hunner velden moesten zorgen met arbeiders, die daarvoor gehuurd worden. Die termijn van één jaar zal z. i. echter geen verandering brengen in het systeem van uitzuigerij, door de suikerindustrie toegepast. En zoo de fabrikant zelf moet laten planten, zal Kromo er geen zijde bij spinnen, want hij zal slechts koelie zijn. Deze regeling zal niet in het voordeel zijn van den „kleinen man”, die geen gronden bezit. — De redacteur hoopt dan ook, dat de deputatie van de *Sarekat Islam*, die ter audiëntie bij den Gouverneur-Generaal de nooden van Kromo zal blootleggen, met kracht zal opkomen tegen dat planten door den fabrikant.

Volgens bericht zou *Mr. Hirsch*, namens het suikersyndicaat ook protesteeren, maar is dit een protest tegen een plan der regeering om Kromo te laten planten op de sawahs der ondernemingen? Wat zal dan het gevolg zijn van dat planten van padi door de suikerfabrikanten gedurende een jaar? Indien er riet geplant wordt, betaalt de onderneming f 250 per bouw voor arbeidsloon, indien er daarentegen padi geplant wordt, krijgen de lieden, die de sawahs bewerkt hebben, de helft van den oogst, wat gesteld kan worden op 12 à 15 pikols per bouw. Stelt men den marktprijs op f 10 per pikol, dan krijgt de arbeider voor zijn arbeid slechts f 75. Volgens deze berekening zou het voor de bevolking voordeliger zijn niet te planten, als wanneer zij dan f 250 in plaats van f 75 kan verdienen. De redacteur heeft ook verder een berekening gemaakt, hierop neerkomende, dat indien 20 à 30 pCt. der gronden met padi beplant werd, deze uitgestrektheid slechts hoogstens 4500 bouws zouden bedragen. De geheele uitgestrektheid in 1917 op Java met padi beplant, zowel op droge als natte velden, bedroeg bijna 4½ miljoen bouws. Wat beteekenen nu die 4500 bouws, zijnde een vermeerdering van 1 pCt. voor een bevolking van 50 miljoen? Voor de arme koelie-bevolking zou het eerder een nadeel dan een voordeel zijn.

Particuliere Landerijen. De *Neratja* heeft 't over de toepassing van het reglement op de particuliere landerijen, voornamelijk wat betreft de verhooging der grondhuren door de eigenaren en wat aan *tjoeké-padi* aan hen moet worden geleverd. Terwijl het voorschrift luidt, dat deze *padi* binnen twee dagen na den snit in de pakhuizen moet zijn geleverd, is langzamerhand het gebruik ingeslopen, dat de landheer eerst dan de *padi* ontvangen wil, als zij goed droog is. Gevraagd wordt, hoe 't mogelijk is, dat de bepalingen van het reglement zoo veranderd kunnen worden of door een adat op zijde gezet?

Een vergelijking. De *Pewarta Deli* beweert, dat de samenstelling van het Inlandsch bestuur in Tapanoelie niet goed is. Dit bestuur, dat door den resident, op voordracht van de Europeesche ambtenaren, wordt aangesteld, is een soort werktuig, dat bij een gramfoonplaat vergeleken kan worden. Het doet slechts, wat de chefs willen, anders niet.

Hans van de Wall. Deze bevindt zich sedert eenigen tijd weer eens afwisselend te Djokdja en te Solo — alzo de *Darmo Kondo* — in verband met zijn jongste tooneelwerk, het drama *Pangeran Yoedho*, dat in de Vorstenlanden speelt. Dank zij den steun der be-

NIEUW GEOPEND

„AMPHION”

Tea Room American Bar Restaurant
Heeregracht 48 - Den Haag - Tel. H. 8722.

Origineele Whiskies. Alle buitenlandsche Likeuren, enz.
Eigen Wijnkelders.

PLATS DE MATIN (Prix réduits). PLATS DE THEATRE.
Concert van v.m. 11-1, van n.m. 4-7 en des 's av. van 8½-12 uur.
N.V. Bar Expl. Mij, Dir. A. SCHRAM.

Hotel de Oude Doelen

In het groote Restaurant Maaltijden volgens de Kaart en tegen vaste prijzen:

Lunch f 3.- per couvert
Diner Concert . . . f 6.- idem.
Souper Concert . f 4.- idem.

Van 3.30 uur tot 5.30 uur

== „THE CONCERT”. ==
DE DIRECTIE.

Grand Hotel Restaurant

„Central”

De meest bekende Inrichting der Residentie.

MAISON VAN RIJN

Prins Hendrikstraat 28 - DEN HAAG - Tel. H. 4060

Uitzenden van Diners van af 90 cent.

Meermalen bekroond. C. JENNER

Pension FRANS FRANCKEN

Badhuisweg 42-44 - SCHEVENINGEN - Telef. S. 1319.

1^e Klasse Familie-Pension

Den geheelen Winter geopend en verwarmd.

Palace Hotel - Hilversum

Telefoon 21

Familie-Pension 1ste Rang

Het geheele jaar geopend
D. VAN DIJK.

Pension „TANDEM”

GINNEKEN.

Gelegen vlak aan het Mastbosch en aan den tram Breda—Mastbosch.

Telefoon Breda 518.

HOFLEVERANCIERS.

Wed. H. RAHDER & ZOON

Wijnhandelaren

Filiaal: 's-Gravenhage
Hoofdkantoor: AMSTERDAM
Filiaal: Arnhem
Kortenaerkade 8, Binnenkant 25, Nieuwe Plein 15,
Tel. H. 3493. Interc. Tel. 389. Tel. 280.

Prijscouranten worden op aanvraag gaarne toegezonden.

Voor Export speciale conditiën.

okken autoriteiten, werd aan hem en zijn echtgenote toegang verleend tot den *Kraton*, verkreeg hij een uitnodiging voor het huwelijksfeest van *Raden Djeng Soestantinah*, dochter van *Pangeran Ario Boeger*, broeder des Sultans en werd hij bij een bezoek aan den Rijksbestierder met *gamelan* muziek ontvangen. Hij was ook de gast van *Prins Pakoe Alam*, en is daarna naar Solo doorgereisd om de omgiffende oudheden te bezichtigen. Zijn verblijf in de Vorstenlanden had ditmaal ten doel zelf het decor te ontwerpen, de verschillende kleederdrachten aan de Inlandsche hoven, alsmede de *horbat*-gebruiken te bestudeeren, en persoonlijk kennis te maken met den adel, terwille van de locale kleur en atmosfeer in zijn nieuw werk, waarvan de eerste opvoering in Augustus te Batavia zou worden tegemoet gezien.

Woningverbetering. In verband met den reusachtigen achterstand der bevolking van Solo in de terugbetaling der voorschotten voor de woningverbetering, overweegt het bestuur — alzo *Darmo Kondo* — herziening der kosten op dezen basis, dat ook een deel der kosten uit de algemeene kas wordt betaald.

Inderdaad legt de woningverbetering een te zwaren druk op de bevolking. Men moet — alzo de schrijver — bijv. te Solo eens informeren, hoe reusachtig daar de achterstand is in de terugbetaling der voorschotten door de bevolking, ondanks alle middelen om het geld binnen te krijgen. Hoeveel er van die 2½ miljoen, welke vermoedelijk in dit werk zullen worden gestoken, weer in 's lands kas zal terugvloeien, is nog niet te zeggen, doch veel zal het niet zijn. En dit ligt voor de hand; men kan een bevolking, welke zoo arm is als in de Vorstenlanden, maar niet zonder meer een nieuwen druk opleggen. Het schijnt wel zoo heel gemakkelijk: terugbetaling in kleine paymenten, doch het volk leeft in Solo al van zulke kleine bedragen, dat elke vermeerdering, hoe gering ook, zwaar wordt gevoeld. Het deed ons (de redactie) daarom genoegen te vernemen, dat het bestuur te Solo een nieuwe regeling wil treffen. Men zal zich daarbij stellen op het volgende standpunt: De verbetering der woningen is voor een deel zeer zeker in het belang van den eigenaar, die immers een nieuw huis krijgt in de plaats van het oude. Aan den anderen kant is deze verbetering ook van algemeen belang, omdat zij een bestrijding is van een ziekte, welke anders over geheel Java kan worden verspreid. Het is dus billijk, dat de eigenaar een deel der kosten restitueert, doch even billijk is het, dat de gemeenschap met het andere deel wordt belast. Zooals gezegd, ging de terugbetaling der voorschotten te Solo verbaasd slecht, terwijl bovendien de huizen te royaal werden gebouwd. Men weet, hoe de Inlander is: kan hij een huis van f 100 op credit krijgen, dan neemt hij dit; wil men hem op dezelfde voorwaarden een huis van f 1000 geven, neemt hij het ook. Hij is zeer vlot in het aangaan van geldelijke verplichtingen en zeer traag in het nakomen daarvan. Het bestuur te Solo wil nu in de eerste plaats een deel der voorschotten afschrijven en wel in de gevallen, waarin duidelijk blijkt, dat de betaling van het geheele bedrag boven de draagkracht van den betrokkene gaat. In de tweede plaats zal het bedrag der terugbetaling in nog kleinere paymenten worden gesplitst. Deze regeling lijkt de redactie zeer billijk. Zij behoort ook in andere gewesten te worden toegepast. Djokdja mag het goede voorbeeld direkt volgen. De schrijver verneemt nog, dat het werk der woningverbetering, wat Solo betreft, naar alle waarschijnlijkheid in het laatste van 1918 zal zijn afgelopen. Er zullen dan 40.000 huizen verbeterd zijn voor een totaal bedrag van 2½ miljoen.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Grondhuurbelasting. Een viertal bewoners van *Kampung Pedjagalan*, die sedert lang achterstallig zijn geweest in de betaling van hun grondhuurbelasting aan den Chineeschen grondeigenaar *Kwee Tan Tjo*, hebben van den landraad een dagvaarding afgekregen. Naar wij hooren — alzo de *Perniagan* — moeten de overige bewoners van genoemde *Kampung* thans besloten hebben om hun grondhuurbelasting eveneens niet te betalen, indien de landraad het bewuste viertal in het ongelijk stelt. Op een ander particulier land, toebehoorende aan de Chinese vrouw *Tan Koe Sing*, heeft de eigenaresse alle opgezeten in *kampung Kelengan* bijeen laten roepen en allen achterstalligen in de betaling van de grondhuurbelasting hun schuld kwijtgescholden. Een *kepala wargo S. I.* werd door haar aangewezen voor de belastinginning tegen een vergoeding van 10 cent der ontvangen bedragen. Voor enkele opgezeten, die in drie of zelfs vier jaar geen belasting hebben betaald, is het een buitenkansje, waarop zij zelve wellicht niet gehoopt hebben.

Nationaliteits-gevoel. Het ook onder de Chineezen oplevend nationaliteits-gevoel heeft er o.a. toe geleid, dat de Indo Chinees voor beschaving en ontwikkeling den blik heeft gewend naar het Chineesche land; hij vindt geen voldoening meer in wat Ned.-Indië hem biedt. Sterker nog: hij ziet in, dat hij niet stevig vast houdende aan de Chineesche taal,

en literatuur bestemd is geleidelijk onder te gaan in de Javaansche omgeving. Men weet, dat zich momenteel op het college te Nanking reeds een 20-tal Chineezen uit Ned.-Indië bevinden. Zij schijnen daar een eenigszins aaneengesloten groep te vormen. Wij — (de *Bintang Soerabaja*) hoorden althans de wenschelijkheid uitspreken, dat dit anders mocht zijn. Hoe inniger n.m. het contact wordt met de groote Chineesche omgeving, hoe krachtiger de uit Indië afkomstige Chinees weer de werking dier omgeving zal gevoelen. Worden daarentegen groepen Indische studenten gevormd, dan zal de invloed van het land, waarvan men afkomstig is, nog geruimen tijd naverken. Intusschen bestaat het bezwaar, dat het in Indië op de scholen der *Tiong Hwa Hwee Kwan* gegeven onderwijs niet aansluit met dat gegeven op de scholen in China (Shanghai bijv.), waar de jongelui worden klaar gemaakt voor het bezoeken van de Engelsche en Amerikaansche universiteiten. Dezer dagen — zoo schrijft de berichtgever — voor zoover dit bij de disorganisatie der scheepvaart kan worden gezegd, zou van Batavia naar China vertrekken *Dr. Lee Ting Hoei*, die het voornemen heeft te Shanghai werkzaam te zijn in het belang der Ned.-Indische Chineezen. Hij zal er in de eerste plaats naar streven een aansluiting te brengen tusschen 't onderwijs op de *Tiong Hwa Hwee Kwan*-scholen en dat op evengenoemde colleges in China. Hij kreeg van diverse Chineezen op Java een bedrag van 2 ton voor de verwezenlijking van zijn plannen, terwijl hij, indien noodig, op meer kon rekenen.

De grootste vijand. De Inlander is, ondanks alle gefemel van ethici, nog steeds de grootste vijand van den Inlander — alzo de *Perwarta Soerabaja* — Dat bleek onlangs weer bij de ontdekking van een geheele serie gevallen van de meest ergerlijke knevelarij, gepleegd door den *assistent pandji* van Lendah, met behulp van eenige *loerachs*, ten nadeele van de Inlandsche bevolking in Djokdja, afdeling Koelon Progo.

Deze *assistent pandji* handelde als volgt: Hij liet in een *desa* den *loerah* met de *prabots desa* bijeenkomen en deelde hun eenvoudig mede, dat iederen *desa*-bewoner diens gronden zouden worden afgenomen. Hoewel dit bijna onbegrijpelijk schijnt, staat het niettemin, sinds de behandeling der zaak door den landraad, vast, dat het *desa*-bestuur den last stipt opvolgde. Alle *desa*-bewoners verloren hun grond, welke het eigendom van den *assistent pandji* werd. Als schadeloosstelling kregen zij ieder een bedrag van 60 cent. Nadat hij zich aldus in het bezit der gronden had gesteld, verkocht hij ze weer aan de meer gegoeden, waardoor hij ongeveer f 1200 ontving. Van dit geld gaf hij een gedeelte aan den *loerah*, die hem behulpzaam was geweest; de rest behield hij voor zich zelf. Deze uiterst grove vorm van knevelarij heeft hij niet in één *desa*, doch in minstens drie *desas* toegepast, telkens afzonderlijk, zoodat hij voor verschillende gevallen van knevelarij terecht stond. Met hem natuurlijk de *loerachs*, die in het misdrijf waren betrokken. Wat de verdere leden der *desa*-besturen betreft, hoewel zij eenigszins in de zaak waren gemengd, was dat niet zóó, dat men hen wegens medeplichtigheid kon vervolgen. De *assistent pandji* kreeg alles bijeen 4 jaar gevangenis, de *loerachs* ieder 5 maanden.

Liefdadigheids-Voorstelling. Onze stadgenooten (Batavia) — alzo de *Perniagan* — zijn thans druk bezig aan het repeteeren voor het geven van een liefdadigheids tooneelopvoering in het *Thalia*-gebouw. De geldelijke opbrengst er van zal worden verdeeld onder het Chineesche Meisjesweeshuis, de „Centrale Vereniging ter Bestrijding van Tuberculose” in Ned.-Indië en de Chineesche schoolverenigingen van Pasar Senen. Een comité heeft zich gevormd. De majoor der Chineezen te Batavia *Khouw Kim An* werd tot voorzitter en de heer *Ghow Tjoei Lian*, chef van de firma *Gouw Boeng Sing* tot penningmeester gekozen. Waar het doel der Bataviaasche Chineezen schoon mag heeten, twijfelen wij (de schrijver) niet, of genoemd comité zal zoowel door de Europeesche als alle andere ingezetenen van Batavia en elders gesteund worden. Verscheidene Europeesche firma's te Batavia en Weltevreden zegden reeds hun financieele medewerking toe. Giften tot zelfs de kleinste worden dankbaar door den penningmeester aangenomen.

Protestvergadering. Als protest tegen belastingheffing door den Chineeschen Raad werd te Semarang een groote vergadering gehouden, waarin aangedrongen werd op afschaffing der extrabelastingen, doch bepleit het voortbestaan van den Chineeschen Raad. Enkele Chineesche sprekers moesten door de politie eenige malen tot de orde geroepen worden.

Nederl. Handel-Maatschappij.

Gestort Kapitaal f 60,000,000.-
Statutaire Reserve 11,595,462.-
Hoofdkantoor: AMSTERDAM.

Agentschappen te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE.

Vestigingen in het Oosten: Batavia, Soerabaja, Samarang, Bandoeng, Weltevreden, Cheribon, Tegal, Pekalongan, Djember, Solo, Djokjakarta, Tjilatjap, Padang, Medan, Tebing-Tinggi (Deli), Langsa, Kota-Radsj, Palembang, Telok-Betong, Pontianak, Bandjermasin, Makassar, Singapore, Penang, Rangoon, Hongkong en Shanghai.

In- en Verkoop van Wissels en Telegrafische Transferten. — Incasseeringen en Financieringen. — Schriftelijke of Telegrafische Credieten. — Reiscrédietbrieven. — Deposito's. — Rekeningen-Courant. — Administratie van Effecten en alle andere Bankzaken. — Consignatiecontracten met Cultuurondernemingen. — Verkoop van Producten.

V. A. K.

(Vereenigd Assurantie Kantoor)

J. M. VAN DER VEGTE. — E. A. VAN KAPPEN.

ASSURADEURS en ASSURANTIEBEZORGERS.

Plein 17a Den Haag

Tel. H. 2872. — Tel.-Adres: „Veraska”.

Bankiers: Nederlandsche Handel Maatschappij.

Accepteert direct op Beurspolis Verzekeringen tegen transport, molest, brand en diefstal, en belast zich met de bezorging van alle soort Assurantiën, geene uitgezonderd, op elk gebied.

VRAAGT ONZE OFFERTEN.

HAARLEMSCHE BANKVEREENIGING

HAARLEM, LEIDEN, AALSMEER, BEVERWIJK, BLOEMENDAAL, EDAM, HILLEGOM, HOOFDDORP, LISSE, PURMEREND, :: :: IJMUIDEN, ZANDVOORT. :: ::

Gestort Kapitaal f 3.050.000.- Reserve f 721.500.-

VOORSCHOTTEN vanaf f 500.—, onder zakelijke of persoonlijke zekerheid, al dan niet met inpandgeving polis levensverzekering

N.V. „Voorschotbank de Nederlanden”

Frederikstr. 2 Kapitaal f 1.000.000 's Gravenhage

Geeft 4,5% Schuldbrieven uit in stukken van f 1000.—, f 500.— en f 100.—, onder Trustee-toezicht.

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK

AMSTERDAM BATAVIA 's-GRAVENHAGE

Ampenan, Bandoeng, Cheribon, Hongkong, Indramajoe, Medan, Menado, Pekalongan, Probolinggo, Semarang, Singapore, Soerabaya, Tegal, Tjilatjap, Weltevreden.

Kapitaal f 35.000.000.- Reserven f 17.400.000.-

E. DUNLOP & Co.

Heerengracht 442 Amsterdam

met Kantoren in Nederl.-Indië te Batavia, Semarang, Soerabaya, Bandoeng, Padang en Medan.

Export naar Nederl.-Indië, speciaal van alle soorten dranken, provisiën, sigaren, sigaretten enz., als: gedistilleerd, likeuren, wijnen, cognac, champagne, portwijn, sherry, bieren, mineraalwater, limonades, Vleesch- en vischconserven, kaas, melk. Geconserv. vruchten, jams, suiker- en chocoladewerken, bicuits, zeep, parfumeriën, eau de cologne, patent-medicijnen.

HAAGSCHE Assurantie..... BRAND enz. 1805
Compagnie voor BRAND van 1805

Aanvragen om een Agentschap aan de Directie
Hoofdkantoor: Bezuidenhout No. 1, Den Haag

BRAND - BEDRIJF - INBRAAK

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen

De strijd in 't nabije Oosten.

Wij hebben niet verkeerd gezien toen wij in de rijst-opstootjes in Japan nog iets meer meenden te ontwaren dan een hongeroproer. Inderdaad blijkt daaruit tevens ontevredenheid te spreken over 't regeeringsbeleid, ten opzichte van 't zenden van een krijgsmacht naar Siberië en heeft een en ander zoo tot den val van 't ministerie geleid. Intusschen heeft de Japansch-Amerikaansch-Britsche expeditie 't eerste gedeelte van haar taak toch volbracht en zou zij, ook al ware er in Japan geen ministerieele crisis gekomen, wel geen nieuw operatieplan hebben kunnen inzetten. Zij heeft de afdeelingen, samengesteld uit voormalige Duitsche en Oostenrijksche krijgsvangenen, en de tot in Wladivostok optredende soviets een goed eind voorwaarts teruggedrongen en hun invloed daar gefnuikt. Thans is October in 't land en daarmede 't tijdperk aangebroken, waarop in Siberië aan krijgsondernemingen op groote schaal niet meer te denken valt. De vraag is nu maar of de winter nog gebruikt zal worden om een krachtige lente- en zomercampagne voor te bereiden. Vermoedelijk zal het nieuwe Japansche ministerie zich op 't standpunt stellen, aangezien A. gezegd is moet B volgen, ook mag Japan aan Amerika en Engeland de gelegenheid niet gunnen om de overwinning zonder Japan te voltooien. Zullen de Centralen te overwegen hebben of en hoe zij in April tegenover dezen vijand in Rusland denken op te treden, voorloopig behoeven zij hiervoor geen nieuwe strijdkrachten af te zenden.

Naast dit tijdelijk voordeel, kunnen zij de overwinning bij Bakoe als een succes boeken, maar eenstemmig juichen zij daar toch niet over. De Engelschen hebben hier weer eens op de oude manier gehandeld en zijn er op de nieuwe manier voor gestraft. Bij hunne koloniale ondernemingen hebben zij meermalen voordeel behaald door brutaalweg snel voorwaarts 't land in te rukken, zich niet bekommerende om het vooruit verzeeken van voldoende aanvoer en van verbinding met de reserve afdeelingen. Waar zij tegenover een beter georganiseerd of onderrichtten vijand zijn komen te staan, heeft dit hun gevoelige lessen doen ontvingen, zooals in den Boeren-oorlog, in 1915 bij 't oprukken in de richting van Bagdad dat met 't echee van Koet el Amara eindigde, bij de Dardanellen-expeditie. Is om de mislukkingen te herstellen meestal een nieuwe stelselmatige opzet en beleidvolle, volhardende doorvoering noodig geweest, naar 't schijnt is het vertrouwen in de oude methode toch niet zoo geschokt, of men wil 't er nu en dan nog eens op wagen. Dit is nu ook weer bij Bakoe gedaan. Een expeditie uit Mesopotamië over de Kaspische zee verrastte de bezetting van dit belangrijke nijverheidscentrum met zijne rijke petroleum- en naftabronnen, maar 't kostte de Turken niet veel moeite het avontuur ten nadeele van den ondernemer om te zetten. Bij 't vredesverdrag van Brest-Litofsk was dit gebied door Duitschland echter aan Rusland aangewezen, en 't was dus voor de goede verstandhouding van de centralen onderling en ten opzichte van de Soviëts een bedenkelijk verschijnsel, dat de T. eigenmachtig handelden. De zetel der regering van Aserbeidsjan is naar Bakoe verplaatst.

Overall elders is het voor de Centralen heel donker gesteld. Op 't westfront blijft hun gedwongen achterwaartsche beweging aanhouden. 't In Macedonië door de Entente hervatte offensief heeft verrassende resultaten opgeleverd. Bulgarië wil niet langer meevechten. In Italië en Mesopotamië is de Entente ook in 't voordeel. En last not least in 't heilige land is een overwinning behaald, die wel op een definitieve afrekening met de Turken in dat gebied lijkt, en die wellicht in Konstantinopel de gemoederen evenzeer aan 't wankelen zal brengen als in Sofia 't geval is geweest. De eenheid in actie van de verspreide legers verveelvoudigt hun kracht en vermogen.

Over den strijd in Palestina zijn geleidelijk voldoende berichten ontvangen om 't verloop en de betekenis te kunnen vaststellen. Den 18en September deed generaal Allenby tot een algemeen aanval op 't front tusschen de Jordaan en de zee overgaan. Beoosten den weg Jeruzalem-Nabloes gelukten 't de Britten en Indiërs reeds dien nacht de vijandelijke verbindingslijnen in Z.-O. richting af te snijden. Bij 't aanbreken van den dag werd de aanval, waaraan ook Fransche troepen deelnamen over een front van 16 mijl krachtig doorgezet. Omtrent acht uur werd 't geheele loopgravenstelsel van den verdiger onder den voet gelopen en drong men tot eenige mijlen voorbij de frontlinie door. 't Spoorwegknooppunt Toelkeram op 20 K.M. achter 't front werd in den namiddag van dien dag reeds door ruiterafdeelingen bezet. Te gelijktijd sneden Arabieren van de Hedzjas de spoorwegverbinding beoosten 't meer van Tiberias af.

Van den aanvang af gingen groote massa's in krijgsvangenschap over. De eerste melding sprak al van een heel T. regiment, opvolgende berichten telden duizendtallen op, tot 25.000 toe; dat was $\frac{2}{3}$ van de geheele daar opgestelden T. macht.

Door de bezetting van de overtochtsplaatsen over de Jordaan bij Dzesjed Damië werd den T. de gelegenheid om over die rivier terug te trekken ontgenomen. De vermeestering van Nazaret en Afoele door de ruitery kwam onverwacht en bracht verwarring onder de vluchtelingen. De Duitsche leider, generaal Liman van Sanders wist nog tijdig te ontkomen.

De geringe sterkte van het voor de verdediging van Palestina bestemde leger is te verklaren door de veelheid van de T. ondernemingen. Behalve hetgeen in T. zelf beschikbaar werd gehouden, wordt weerstand geboden aan 't oprukken der Britten uit de Bagdad-richting, heeft de vrede van Brest-Litofsk troepen gevergd voor 't weer bezetten van- en uitbreiden van 't T. gezag in de Armeensche en Kaukasusstreek, waarbij, zooals wij reeds aanstipten, de begeerlijkheid naar Bakoe nog kwam. Bovendien ageeren T. afdeelingen in Tripolis tegen de Italianen.

Heeft in den huidige oorlog de cavalerie slechts een zeer bescheiden rol vervuld, zoodat de vraag al is opgekomen of dit wapen in de toekomst nog wel een nuttig effect belooft, dat opweegt tegen de groote kosten van aanschaffen en onderhoud. het gezegde is er weer aan bewaarheid: ten slotte krijgt ieder zijn beurt. Zoowel in de actie tegenover 't Bulgaarsche leger als in Palestina heeft de ruitery schitterende resultaten helpen bevechten. Nooit is elders bij een gevecht een zoo volkomen samenwerking tusschen alle oude en moderne wapens toegepast als ditmaal in Palestina. Artillerie voorbereiding en artillerie steun tijdens den slag. Infanterie aanvallen met geweer, handgranaten, bajonet en dolk. Vliegmaschinen hadden bij de verkenning, tijdens den strijd en tot 't omzetten van den terugtocht in een vlucht een belangrijk aandeel. De cavalerie omvatte den vijand, werkte mee om verarring te stichten in de aftrekkende afdeelingen en deze tot overgave te brengen. Zij trok tot ver voorbij 't slagveld om punten van betekenis te bezetten en te vermeesteren. Ook automobielen werkten mee.

Ook in een ander opzicht is er ongekende samenwerking van verschillende schakeering geweest. Australische, Nieuw-Zeelandse, Canadeesche, Zuid-Afrikaansche, West-Indische, Arabische en Joodsche troepen streken naast die uit alle Ententelanden in Europa.

De Entente noemt 't behaalde succes de bevrijding van het heilige land van de T. overheersching, aangezien de vermeestering van Noord-Palestina met zekerheid wordt verwacht. De indruk in Konstantinopel is geweldig geweest en reeds dadelijk werd de verwachting uitgesproken, dat dit ook in Sofia wel 't geval zou wezen, zoodat de ommekeer in Bulgarië deels ook als een gevolg van de overwinning van generaal Allenby kan worden beschouwd. Verder ziende wordt de verbinding van Egypte met Indië over Syrië en Mesopotamië reeds getrokken als één doorlopende lijn van Britschen invloed.

In 't verdere verloop werden Haifa en Akka na geringe tegenstand bezet, en maakten afdeelingen van koning Hoessein zich meester van Maan. Den 29en September gaf een T. troepenmacht zich futschen Amman en Maan over, aan 't getal der krijgsvangenen werden zoo nog 10.000 toegevoegd.

Het overschot van 't T. leger, waarbij nog eenige troepen te voegen zijn die achterwaartsche stellingen bezitten, verkeert in een allermoeilijkste positie. De bevelhebber Melmed Dzemal pasja klampt zich nog aan den spoorweg vast om den terugtocht noordwaarts zoo ordelijk mogelijk te bewerkstelligen, maar ruitery, auto's en vliegeniers zitten de T. op de hielen. De garnizoenen ten Z. van Maan zijn reeds als onherroepelijk verloren te beschouwen.

De stem, die uit Engeland opging, volgens welke niet aan 't sluiten van een vrede mocht worden gedacht vóórdat de verbindingslijn van Duitschland met 't Oosten door Turkije heen verbroken zou zijn, heeft spoediger verhoor gekregen, dan zij zelf zou hebben durven verwachten. Ook uit dit oogpunt bezien heeft 't gebeurde in 't nabije Oosten de kans op vrede zeer vermeerderd. De groote oorlog is om economische redenen begonnen, economische overwegingen zullen beslissen over 't tijdstip waarop de sterkste partij hem wil beëindigen.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Berichten van den Sint-Claverbond.

Inhoud van No. 2, jaarg. 1918: In memoriam Pastoor Arnoldus Theodorus Kortenhorst S. J., door Pr. W. Hellings (met portret). — In memoriam Pastoor H. C. Verbraak S. J. (met portret). — Iets over de leer van Confucius. Een door Pr. Kortenhorst z.g. nagelaten bijdrage. — Rectorsfeest in Moentilan, door Pr. F. Sträter. — Een bediening in de binnenlanden van..... Batavia, door een Pastoor van Batavia. (Schr. was geroepen bij een stervende Europeaan in „Gang Boengoer“, wat genoeg zegt voor menschen die Batavia kennen; de wijk Boengoer heeft n.l. een kwaden naam, vooral als het zwaar geregend heeft, want dan staat daar alles onder water en is één modderpoel. Om den stervende te bereiken moest de pastoor kousen en schoenen uittrekken en op bloote voeten door de modderpoelen waden!). — Kiekjes uit de Javaansche desa, door J. Berndsen. — Op dienstreis, hier en daar, door Pr. L. W. Groenewegen. — Gouden jubilé van Mère Constance (in de wereld Mej. Marie van den Heuvel).

Hondsdoelheid in Ned.-Indië.

Als mededeeling No. XI van het Koloniaal Instituut (Afdeling Tropische Hygiëne No. 6) verscheen bij J. H. de Bussy te Amsterdam een werkje, getiteld: „Hondsdoelheid in Nederl.-Indië. Voordrachten in Oct. en Nov. 1917 gehouden voor de afdeling Tropische Hygiëne van het Koloniaal Instituut te Amsterdam, door Dr. Ch. W. F. Winckel.“

Blijkbaar is dit geschrift niet bestemd voor leeken, hoewel o.i. wel behoefte bestaat aan een populaire verhandeling over de hondsdoelheid in Indië, want is er bijv. in jaren geen enkel geval geconstateerd in Nederland, in Indië werden — volgens de gegevens van Dr. Winckel — in de jaren 1906 tot 1915 in het Instituut Pasteur te Batavia 6004 personen behandeld tengevolge van dollyhondsbeet.

Coöperatieve

Amsterdamsche Crediet-, Deposito- en Spaarbank,
Hoofdk. : N.-Z. Voorburgwal 65 (Geb. Unicum), A'dam.

CREDIETEN met en zonder persoonlijke of zakelijke zekerheid, ook aan Indische Ambtenaren en verlofgangers.
SPARGELDEN. Rentevergoeding 5 pCt. 's jaars.

Rotterdamsche Bankvereniging

Kapitaal en Reserven f 66.000.000.-

ROTTERDAM AMSTERDAM 'S-GRAVENHAGE

Boompjes	Rokin	Mauritskade
Delfshaven Feijenoord Glashaven Schiedam Vlaardingen	Zaandam	Bezuidenhout Kneuterdijk Naaldwijk Rijswijk Scheveningen

Handelscredieten.
Voorschotten in rekening-Courant.
Deposito's.
Cheque-Rekeningen met rente-vergoeding.
Gelegenheid tot open en gesloten bewaargeving.

SAFE-DEPOSIT.

Nationale Bankvereniging

Kapitaal en Reserven f 7.200.000.-

Hoofddirectie en Centrale Administratie te Utrecht.

Alkmaar	Geldermalsen	Purmerend
Alphen a/d Rijn	Gouda	Schagen
Amersfoort	Gorinchem	Schoonhoven
Apeldoorn	Groenlo	Sliedrecht
Arnhem	Groningen	Sneek
Assen	Haarlem	Stadkanaal
Barneveld	Harlingen	Terneuzen
Bodegraven	Heerenveen	Tholen
Borculo	Helder (den)	Tiel
Boskoop	Hengelo (O.)	Uithoorn
Coevorden	Hoogeveen	Utrecht
Culemborg	Hoogeveen	Veendam
Delft	Huist	Veenendaal
Den Burg (Texel)	Katwijk	Vlissingen
Deventer	Leeuwarden	Wildervank
Doetinchem	Leiden	Woerden
Dokkum	Lochem	IJmuiden
Dordrecht	Meppel	Zeist
Draachten	Middelburg	Zierikzee
Ede	Nijmegen	Zutphen
Franeker	Oostburg	Zwijndrecht

DISCONTEEREN EN INCASSEEREN
WISSELS OP BINNEN- EN BUITENLAND

MEIJER & Co.

Commissionairs in Effecten.

Rokin 55 Amsterdam

SPECIALE AFDEELING INCOURANTE FONDSSEN.

Vraag en aanbod van Indische Fondsen.

Vertegenwoordigd te 's-Gravenhage.

TAAMS & KEYSER

Bankastraat 10 's-Gravenhage

IN EFFECTEN.

Speciale afdeling Incourante Fondsen.

Cultures - Industrie - Handel.

Ons blad wordt op aanvraag geregeld toegezonden.

COUPONS. REK-COURANT.

BLOM & VAN DER AA

ASSURANTIËN

AMSTERDAM, Beursplein 5 (Effectenbeurs).

TELEGRAM-ADRES: BLOMA-AMSTERDAM.

INTERC. TEL. NOORD:

Nos. 2247 — 3174 — 2192 — 7783 — 6704.

Belasten zich met de uitvoering van
assurantie-orders, al of niet inclusief
oorlogsgevaar, onverschillig van
welken aard.

Handel- en Cultuur-Maatschappij

Gevestigd te AMSTERDAM, Prins Hendikkade 79.

Telefoon 49 Noord. Telegram-adres: Amesz, Amsterdam

Import van alle Nederlandsch-Indische producten.
Neemt op zeer billijke conditiën vertegenwoordigingen aan
van in Nederlandsch-Indië gevestigde firma's.

Belast zich met den verkoop van — en geeft voorschot op
producten als: Tabak, Koffie, Rijst, Oliehoudende
wassen, speciaal Copra, Sesame Zaad, Grondnoten, enz.

BANKIERS: Nederlandsche Handel-Maatschappij

**Sluit Uw Molest-, Bagage-, Noodhavenkosten-, Brand- en Inbraakverzekeringen bij
W. LEDEBOER - WIJNSTRAAT 130 - ROTTERDAM.
Billijke Premiën. Gunstige Voorwaarden.**

Indologenblad.

Uit den inhoud van No. 1 van den 10en jaarg.: Bij het aftreden van Prof. Heeres (naar aanleiding van diens ontslagname als hoogleraar in de geschiedenis van Ned.-Indië en de geschiedenis en de methoden der Zending). — Onze opleiding; wat zij is en wat zij niet is, door P. M. Adriaanse (Schr. meent, dat „de vier jaar lang verantwoordelijke minister heeft getracht met lapmiddelen de spoedig onherstelbare bressen in het bestuur der Nederlandsche koloniën te stoppen”, en hij hoopt, dat het komend ministerie „door voorzichtige maatregelen een wedergeboorte van den Indischen bestuursdienst (zal) bewerkstelligen”). — Beschouwend verslag naar aanleiding van het Indonesisch congres te Wageningen, door Kyco. — In en om de kampong. (Uit het dagboek van een ambtenaar B. B.) IX. Op ontdekkingsreis in het Katemansche.

In- en Uitvoer.

Het Nr. van 25 Sept. van dit weekblad bevat van „Een medewerker te Weltevreden” een met cijfers gedocumenteerde beschouwing over de verschuiving in het handelsverkeer van Java met het buitenland in 1917. De verschuivingen die van 1915 op '16 in de handelsbetrekkingen van Java met het buitenland hebben plaats gehad, hebben zich van 1916 op '17 nog meer gemarkeerd. Naarmate de oorlog zich verlengt en intensiever wordt gevoerd, vermeerderen zich de belemmeringen op de handelswegen naar Europa. De waarde der in- en uitvoeren van en naar Europa (inclusief Egypte) daalde dus dieper en dieper, terwijl de Indische handel zich een uitweg zocht naar Azië, Amerika en Australië, waar vandaan en waarheen de in- en uitvoeren aanmerkelijk stegen.

Wat den uitvoer naar Europa betreft, deze verminderde met een waarde van 162.5 mill. gulden; waar tegenover vermeerderingen van den uitvoer staan naar de Ver. Staten en Canada met 74.9 miljoen, naar Aziatische bestemming met 21.4 miljoen en naar Australië met 7.3 miljoen gulden.

De invoer uit Europa verminderde van 1916 op '17 met een waarde van 50.9 miljoen gulden, terwijl die uit Aziatische landen daarentegen vermeerderde met een waarde van 47.9 miljoen. Daarop volgden naar belangrijkheid afwaarts de vermeerderingen van den invoer uit Amerika (V. S.) en Australië met resp. 22.1 en 3.8 miljoen gulden.

Govert Cnoll.

In afl. 5 van den 33en jaarg. van het Tijdschrift voor Geschiedenis, Land- en Volkenkunde, besluit A. K. A. Gijssberti Hodenpijl zijne grootendeels op archiefstudie berustende beschouwingen over Govert Cnoll, speciaal de periode 1705—1709, toen hij als commandeur en opperbegezaghebber ter Oostkust van Java, een belangrijk aandeel in den gang van zaken aldaar had. De schrijver drukt zijn oordeel over C. als volgt uit: Onvermoeid en met onverflauwd ijver is Cnoll gedurende vele jaren op Java in het belang van de Compagnie werkzaam geweest en verwierf aldaar voor de toekomst belangrijke resultaten. Zijn kennis van de taal en de toestanden op Java, waren hem daarbij een machtig hulpmiddel; hij vertoont zich aan ons als een der pioniers in onze koloniale geschiedenis, die in de 17e eeuw zoo veelvuldig voorkwamen, doch in de 18e hoe langer hoe zeldzamer werden.

De Indische Mercur.

Inhoud van No. 39: De nieuwe uitgaaf van Dr. K. W. van Gorkom's Oost-Indische Cultures, besproken door A. E. J. Bruinsma. — Lezing door den heer S. A. Gonggrijp in de Vereeniging voor den Groeten Landbouw in de kolonie Suriname. — Onderzoek naar de bruikbaarheid der zgn. methode-Svalöf bij de selectie van het rijstgewas, door J. J. Paerels. — De ontwikkeling van de Philippijnen, door A. D. — Een nieuw middel tegen strepenkanker. — Soekaboemische Landbouwvereeniging. — Vooruitzichten van den plantage-rubber. — Wereldproductie en -verbruik van cacao in 1917. — Supplettoire begroting van Nederl.-Indië voor 1918. — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen, zoo mede de overige vaste rubrieken.

Handelsberichten.

Het Nr. van 26 Sept. bevat van wege het Ministerie van Koloniën mededeelingen over de navolgende onderwerpen: Economische toestand op de Buitenbezittingen (ontleend aan het economische gedeelte van de gewestelijke maandstatistieken over de eerste maanden van dit jaar). — Uitvoer van Java (blijkens de van de officieele statistiek overgenomen gegevens is het aantal der uitgevoerde producten sinds Maart weder aanmerkelijk afgenomen). — De Soela-eilanden (overzicht van de voornaamste voortbrengselen dezer eilanden, ontleend aan Mededeeling No. XV van het Encyclopaedisch Bureau). — Vanille (de cultuur is op Java zeer loonend; in normale jaren bedraagt de zuivere winst soms /1000.— per bouw). — Drakenbloed (een roode kleurstof, welke wordt bereid uit de vruchten van een aantal rotanpalmsorten en alleen wordt uitgevoerd van Sumatra's Oostkust en Djambi).

Indië, geïllustreerd Weekblad.

Afl. 26 bevat o.a. De bevolking van Celebes (vervolg), door N. — Peking en Ommelanden, door Dr. H.

P. N. Muller. — Instantanéetjes, genomen aan boord van de Noordam. — Een bergtocht in Zuid-Celebes, door L. M. van Klaveren (vervolg).

Voor beoefenaars van het Maleisch.

Op Maleisch taalgebied verschenen twee nieuwe uitgaven (d.w.z. herdrukken), n.l.:

I. Maleische taal. Lees- en vertaal oefeningen, verzameld door C. Spat. Derde gewijzigde uitgave. Breda, Kon. Militaire Academie.

II. Maleische verhalen ten dienste van het onderwijs, uitgegeven door Dr. Ph. S. van Ronkel, 3e druk. Weltevreden-Amersfoort, Boekhandel Visser en Co.

Twee belangrijke uitgaven.

Bij E. J. Brill te Leiden is eindelijk verschenen het lang verwachte standaardwerk over Nias, door den controleur (thans ass.-resident) E. E. W. G. Schröder, benevens (bij Nijhoff te 's-Hage en Brill vernoemd) het tweede deel van de Encyclopaedie van Ned.-Indië. Op beide uitgaven hopen we in het volgend Nr. van het Kol. Weekblad terug te komen.

Leeszaal Heulstraat 17.

Opgave van dagbladen en tijdschriften, ter lezing liggend in de leeszaal van het Hoofdbestuur van „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zon- en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 's morgens 9—6 uur 's namiddags:

De Planter, De West, Suriname, De Surinaamsche Bode, Sumatrapost, Sumatrabode, De Padanger, De Sumatra Courant, Javabode, Bat. Nieuwsblad, Soer. Handelsblad, Nieuwe Soer. Courant, Deli Courant, Atjeh's Nieuws- en Advertentieblad, Preangerbode, Javasche Courant, De Locomotief, De Banier, Het Witte Kruisblad, De Nieuwe Vorstenlanden, De Hofstad, enz., benevens 30 diverse Maleische bladen en tijdschriften en tal van Brochures, Jaarverslagen, enz.

Verscheidene periodieken, waaronder:

Hou en trou, Vrede door Recht, De Stem van Indië, Tijdschrift voor economische geographie, Nederl. Zending-Genootschap, Indisch Genootschap, Weekblad voor den handeldrijvenden en industrielen middenstand, Financieel Nieuws- en Uitlotingsblad, Exportblad, Indië, Ons Land, Ned.-Indië Oud en Nieuw.

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; De Sumatra Post; De Sumatra Bode; Suriname; Tjahaja Sumatra; Weekblad voor Indië, De Banier; De Ind. Gids; Neerlandia; Koloniaal Tijdschrift; Vrede door Recht; Onze Vloot; Ons Leger; Maandblad voor Vrouwenkiesrecht; Theosophisch Maandblad; Korte Verslagen van de Verg. der Tweede Kamer der Staten-Generaal; Financieel Nieuws- en Uitlotingsblad; Brochures, enz., benevens een Bibliotheek.

Mededeelingen.

Van de Indische Vereeniging:

MAANDELIJKSCHE BIJEENKOMST op Zaterdag 5 October 1918, des avonds te 8 uur in café „Hollandais”, Groenmarkt te 's-Gravenhage.

Mededeelingen van den afgevaardigde van de Indische Vereeniging naar den Raad van het Indonesisch Verbond van Studeerenden omtrent de Raadsvergadering van Zaterdag 28 September 1918 te 's-Gravenhage.

Havenstraat 7a, Delft. HET BESTUUR.

Van de Vereeniging „Chung Hwa Hui”:

In de Marmeren Zaal van „Americain Hotel”, Leidsche Plein, Amsterdam, zal op Zondag 6 October 1918, 's avonds half acht, door den heer H. J. Vermeer een LEZING worden gehouden.

Onderwerp: Indisch Militarisme en de Indië-Weerbaar-Beweging.

OEI HOO TJIOE, Secretaris.

Ingezonden.

Delft, 26 Sept. 1918

Geachte Redactie,

Naar aanleiding van het artikel „Het onderwijs voor de Chinezen in Ned.-Indië” in „Het Koloniaal Weekblad” No. 37, 1918, zij het mij vergund U het volgende te doen opmerken:

Wanneer we ons herinneren, dat de heer B a k h u i

Geldersche Credietvereniging
belasten zich met alle bankzaken.

DEPOSITO's.

VEILIGHEIDSKELDER.

Bakkerstraat

Arnhem.

„DE GLOBE”,
Maatschappij van Verzekering op het Leven
(zonder of met geneeskundig onderzoek),
tegen Invaliditeit en Ongelukken.
Goedgekeurd bij Koninklijke Besluiten.
Maatschappelijk Kapitaal ÉÉN MILLIOEN GULDEN.
Gevestigd: 'S-GRAVENHAGE, Plaats IIa.

DE BAS & Co., Bankiers
HEERENGRACHT 17 - 'S-GRAVENHAGE
BELASTEN ZICH MET ALLE BANKZAKEN

:-: Safe-Inrichting. :-:

Bataafsche Bank
Hoofdkantoor: 'S-GRAVENHAGE, Sweelinckstraat 180
Telefoon H. 7462.
Verzekeringen, Credieten, Deposito's
..... Hypotheken, Administratiën

NEDERLANDSCH-INDISCHE ESCOMPTO MAATSCHAPPIJ
OPGERICHT IN 1857.
Agentschap: 's-Gravenhage, Prins Hendrikplein 14
BELAST ZICH MET ALLE MOGELIJKE BANKZAKEN.
SAFE-DEPOSIT.

ARNOLD GILISSEN & Co.
Kneuterdijk 16 · Tel. Nrs. 5093 & 7219 · 's-Gravenhage
Belasten zich met:
AAN- EN VERKOOP VAN EFFECTEN
VERZILVEREN VAN COUPONS
SLUITEN VAN PROLONGATIËN
OPENEN REKENING-COURANT
en nemen
GELDEN à DEPOSITO.

AMSTERDAMSCH E BANK · Amsterdam
Kapitaal f 34.237.500.—
Reservefonds 22.300.000.—
Bijzondere Reserve 2.000.000.—
ALLE BANKZAKEN

CENTRALE BANKVEREENIGING
MOLENSTRAAT 21a. Telefoon: HAAG 1481.
Telegram-adres: Cenbanking.
'S-GRAVENHAGE.
BEHANDELT ALLE BANKZAKEN.
Houdt ten dienste harer Cliënten een Financieel Archief, waarvan op aanvraag Prospectus wordt toegezonden.
Zendt een uitvoerig Financieel Weekoverzicht op verlangen gratis en geregeld toe.
DIRECTIE { A. BRUYNIS.
P. L. BOURLINER.

zen van den Brink op het eerste Koloniaal Onderwijscongres van 1916 geheel het standpunt innam van den overheerscher, en met zekere, ietwat krenkende grootmoedigheid toef, dat de Chinezen aanspraak hadden op „eenige welwillende tegemoetkoming” en verder die spreker van oordeel was, dat minder dan ooit „het onderwijs der Chinezen een onderwerp van bijzondere zorg der Ned. regeering moest zijn”, dan is het standpunt van den schrijver van het hoofdartikel, die vermoedelijk dezelfde is als de spreker op het Koloniaal Onderwijscongres, in zeer korten tijd wel in hooge mate veranderd.

De schrijver toch vereenigt zich ten volle met het ultra-moderne standpunt van den heer Tan Ping Ie, die alle ras-onderscheid in Ned.-Indië uit den boeze acht en één openbare school verlangt voor kinderen van alle rassen zonder onderscheid.

Het standpunt van den heer Tan Ping Ie bewijst dat ook de Indo-Chinezen rekening houden met de veranderenden toestand in Ned.-Indië en met name, met de opleyng onder de Inlandsche bevolking.

Vóór de Inlandsche beweging was het streven der Chinezen in hoofdzaak gericht op gelijkstelling met Europeanen en dit blijft ook thans nog het eerste punt van hun program; vandaar dat hun hoofdgrief gebaseerd was op een uitsluiting uit de Europeesche lagere school. Als stamverwant aan een natie, die zich volstrekt niet de mindere acht van Europeanen en Japaners, meenden zij dien eisch als natie te mogen stellen.

Dit is geheel iets anders dan wat de spreker van het Koloniaal Onderwijscongres, de heer Bakhuizen van den Brink ons toedacht, volgens wien wij te kiezen hadden tusschen de Europeesche en Inlandsche scholen met de blijkbaar heimelijke bedoeling, dat een klein gedeelte van ons, Chinezen, die een bijzondere opvoeding genoten hadden, als gunst op de Europeesche school worden toegelaten, terwijl de overgrote massa verwezen zou worden naar de Inlandsche scholen.

De toepassing van het onderwerpsche Europeanen in Indië gekoesterde denkbeeld, dat wij, Chinezen, in Indië geen bijzonder bestaan mochten leiden, doch ons per se moeten oplossen, een klein gedeelte in de Europeanen, een overgrote massa in de Inlandsche maatschappij, is iets, wat niet gebeurd is, om de eenvoudige reden, dat we niet gewild hebben.

Maar wanneer wij, Chinezen, blijven staan op gelijke rechten met Europeanen, dan wil dit niet zeggen, dat wij die gelijke rechten ook niet aan de Inlanders zouden gunnen.

En nu de Inlanders die gelijke rechten komen opeischen, sluiten wij Chinezen ons volkomen daarbij aan, al behoeft ons dit niet te nopen, een hoofddoek om te doen.

Uit dat standpunt moet het belangrijke opstel van den heer Tan Ping Ie beschouwd worden, die voor de gelijke rechten van alle blijvende inwoners van Ned.-Indië, — hetzij zij Europeanen, Inlanders of Chinezen waren — opkwam, en éénzelfde lagere school, zonder onderscheid van ras, verlangde.

Indien nu de schrijver van bedoeld hoofdartikel zich daarbij geheel aansluit, dan nemen wij, Chinezen, met het grootste genoegen daarvan akte, maar wij mogen de opmerking toch niet achterwege laten, dat dit standpunt geheel iets anders is, — gelijk uit bovenstaande blijkt — dan dat, hetwelk de spreker op het Koloniaal Onderwijscongres innam.

En wanneer we nu, voor de gelijke rechten voor allen opkomen, op de wijze gelijk we thans doen, dan sluit dit volkomen in, dat we ook voor de nationale talen van de hoofdgroepen der bevolking, waaruit Ned.-Indië bestaat, n.l. Europeanen, Inlanders en Chinezen, gelijke rechten opeischen, d.w.z. dat niet alleen gelegenheid verschafft wordt tot onderwijs in het Nederlandsch en Javaansch, maar ook in het Chineesch, dat — bovendien, met het oog op de groote beteekenis, die China in het Oosten gaat innemen, en een versterking van de banden tusschen Indië en China wenschelijk maken — een specifiek Indisch belang is.

U dankend voor de verleende plaatsruimte,
BE TIAT TJONG,
Lid van „Chung Hwa Hui.”

De heer B. v. d. B. bezigde op het Kol. Onderw. Congres de woorden:

„Laten zij de Inlandsche scholen bezoeken, als zij „nader bij den Inlander dan bij den European staan „en de Europeesche scholen, als zij er de ontwikkeling voor hebben. Vinden zij in geen van beide scholen bevrediging, dan kunnen zij op eigen kosten „bijzondere scholen voor hunne kinderen oprichten.”

Deze gedachte bevat, naar onze meening, geen strijd met het voorkomende in het hiervoren besproken artikel van 12 September 1918, en sluit niet uit om de opmerkingen van den heer Tan Ping Ie in de bijzondere aandacht te mogen aanbevelen van hen, die met de regeling van onderwijs in Indië belast zijn.

Red.

Zeer geachte Redactie.

Het gelukkig toeval, waaraan de Heer Prinsen Geerligts zijn ingezonden stuk in het laatste Koloniaal Weekblad toevertrouwd en waaraan ik, nog vóór een waarschuwing van derde, vriendelijke hand, de kennisgeving er van dank, heeft mij inderdaad diens geachte schrijven onder oogen gebracht en mij de gelegenheid tot wederwoord niet onthouden.

Ofschoon de vertegenwoordiger van het N.I.O.G. natuurlijk zeer wel zal weten, waar het om gaat, meen ik, nu hij mij voor de publieke tribune gedaagd heeft, de goede gewoonte om aan een pleidooi een hier althans korte uiteenzetting te doen voorafgaan, te moeten volgen, temeer daar, naar den aard der zaak, een verslag een onderdeel van een betoog niet op den voet pleegt te volgen.

Door mij is dan in mijn inleiding op het congres van het Indonesisch Verbond van Studeerenden medegedeeld, dat, toen het Ministerie van Koloniën het uitnemende plan ter hand nam om hier te lande voor de Nederlandsche jeugd het onderwijs over Indië meer in overeenstemming te brengen met het groote belang van een zoo goed mogelijke kennis omtrent Indië en met de waarde van de erfenis van ons rijk verleden en de betrokken Minister de eerste, daartoe noodige stappen deed, n.l. trachten wilde de onderwijzers geschikt te maken tot een zoodanig onderwijs, dat toen het N.-I.O.G., vreezende dat een dergelijke levendige voorlichting omtrent land- en volkenkunde van Indië niet na kon laten veelal onder de onderwijzers met belangstelling in, ook een verlangen naar Indië met zich mee te brengen (een veronderstelling, die mij zeer juist voorkomt!) die pogingen van wege het Ministerie heeft tegengewerkt, omdat het er een verkapt werving voor Indië in zag, in strijd met haar politiek om de regeering door gebrek aan werkkrachten te dwingen hogere salarissen voor te houden.

Dit zou inderdaad een ernstige beschuldiging zijn, die een zeer onsympathiek licht werpt op een houding, die het woord „streven” niet eens waardig zou zijn en slechts in zoover met met politiek aangeduid zou kunnen worden als men dit woord gebruikt in den zin van een negatie van het groote doel door kleine middelen, een uitspraak, die ik niet als beschuldiging voor eigen rekening zou nemen ook al trof ik haar meer dan éénmaal aan, aangezien ik met het optreden van het N.-I.O.G. niet voldoende op de hoogte ben. Want, al begrijp ik volkomen, dat de Heer Prinsen Geerligts uit het door hem aangehaalde verslag, dat ik er op nagelezen heb, den indruk gekregen heeft, dat hier van een zelfstandigen aanval quaestie was, zoo zou hij, ware hij op het congres tegenwoordig geweest, geweten hebben dat de gewraakte zinsnede gelicht is uit een onderdeel van mijn inleiding, waarin ik blijkbaar vertelde hoe de Heer Lekkerkerker mij de ontwikkeling der eerste pogingen schetste. Ik meen met een weergave daarvan niet gegaan te zijn buiten mijn verantwoordelijkheid, noch t.o.v. den Heer Lekkerkerker, die mij dezen loop vertelde, juist met het oog op mijn inleiding, noch t.o.v. het N.-I.O.G., waar ik de meening weergaf van iemand wiens autoriteit hier m.i. alleszins bevoegd is en zeker waard om gehoord te worden. Voor zoover de genietbaarheid van mijn betoog zich verzette tegen een zoo nadrukkelijke bronvermelding, ook bij deze zinsnede, als de Heer P. G. wel uit den aard der uitspraak gewenscht oordeelde, kan ik mij diens gevoelen zeer wel indenken en heeft zijn geacht schrijven dan ook het gewenschte resultaat gehad. Mocht evenwel de vertegenwoordiger van het N.-I.O.G. verwacht hebben, dat, na de hem wellicht al te wel bekende gegevens van den Heer Lekkerkerker het geluk zou te beurt vallen van een polemiek tegen andere, minder gevaarlijke argumenten, dan zullen de voorafgaande regels hem daarin moeten teleurstellen.

In de hoop, hooggeachte redactie, dat dit nog in uw nummer van 3 Oct. opgenomen zal kunnen worden en met dank voor de verleende plaatsruimte,

Uw dienstwillige,

J. M. M. VAN ASCH VAN WIJCK.

Driebergen, 1-9-18.

iur.-Cand.

HET CENTRUM PARKSTRAAT 91a DEN HAAG.....

Lancia en Jackson Automobielen
Garage, dag en nacht geopend.
Reparatie-werkplaats.

Bijkantoor der gelijknamige firma te BATATIA

J. P. FLECK - Utrecht

Lijnmarkt 19 - Intercomm. Telefoon 1078

COMPLETE WONINGINRICHTINGEN
Behangerij Stoffeenderij
... Matrassen en Beddenfabriek

ALLE SOORTEN DEKENS MOTZUIVERING

Instituut „VAN WIJNGAARDEN”

Neutrale School voor M.U.L.O Jongens en Meisjes.
2de Schuijtsstraat 332 (Duinoord), Den Haag.

Afd. A (6 leerjaren) opleid. H.B.S., Lyceum en Gymnasium
Afd. B (3 leerjaren voor leerlingen boven 12 jaar). Opleiding voor verschillende examens.

Schoolgeld f 60.— tot f 100.— per jaar.
Kleine klassen, ruime lokalen, Centr. verwarming, Electr. verlichting.

Door adverteeren in dit blad moet de aandacht op Uwe Firma of Uwe branche gevestigd worden en blijven. Zij, die veronderstellen dat Reclame iets is, waarop dadelijk bezuinigd kan worden, bewijzen, dat zij de reclame niet van den goeden kant bezien.

**HEEREN MODE-ARTIKELEN.
HOEDEN.**

G. Jonkhoff

HEERESTRAAT 12 - GRONINGEN - TELEF. 1083

Spieglfabriek en Kunsthandel. — Ecadrementen in alle genres. — Speciale Inrichting voor Vergulden.

PH. DE VOGEL

OOSTERSTRAAT 45 - Tel. 365 - GRONINGEN

Kunstaal met doorlopende Tentoonstelling van Schilderijen, Etsen en Gravures.

KEIZERSHOF

DEN HAAG, Spuistraat hoek Veenestraat.

STOFFEN, ZIJDE, FLUWEEL,
FLANEL en KATOEN.

NIEUWENDIJK 194—196 AMSTERDAM.

MANTELS, COSTUMES, MANTELCOSTUMES,
STOFFEN, ZIJDE EN REGENMANTELS.

Groote keuze in Costumerokken.

Enorme voorraad in ELEGANTE BLOUSES in Crêpe de Chine, Zijde, Voile ninon en in prima kwaliteit Fluweel en Laken. Uitmuntende Coupe.

J. P. WALD, Zadelmakers

DEN HAAG
GRONINGEN

Alle Artikelen op het gebied van Paardensport.
HARNACHEMENTEN VOOR INDIË.

Olympia Theater

Prins Hendrikplein 3 Tel. H. 9521

Succes Programma van 4-10 October 1918.

Messter Film Consortium.

H. A. P. Production.

De beste Komische HENNY PORTEN Film van het Seizoen.

Op de Proef gesteld

Blijspel in 4 Acten.

In de Hoofdrol: HENNY PORTEN.

De Origineele BRITSCHE OORLOGSFILM in 2 Afdelingen.

De moderne Oorlogs-Monsters

„DE TANKS”

Enorme Actualiteit.

Stelt alles verre in de schaduw wat tot nog toe in dit genre is gebracht.

Adverteeren doet verkoopen.

Z.H.V.

De Zeeuwsch-Hollandsche Verzekeringsbank, Weteringkade 41, 's-Gravenhage, Tel. H. 528, heeft buitengewoon vrijgevege voorwaarden en zeer billijke premien voor Ziekte-, Ongevallen-, Aansprakelijkheid- en Arbeidscontract-Verzekering. **Actieve Vertegenwoordigers gevraagd.**

Z.H.V.

Vereeniging OOST en WEST. Afdeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187**, zijn van 10-12 en van 2-4 uur (uitgezonderd Zaterdagmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.
Teeken- en Schilderlessen.
Lessen in moderne talen.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.
Opleiding admittie examens H. B. S. en Gymnasium.
Schrijf-, Kopieer- en Vertaalwerk.

Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Dane als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Kinderjuffrouw in Indië.
Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer **J. A. SOETENS, Bujs Ballotstraat 15.**
Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs, enz.
Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie, hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijnwijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigerstr. 51bis, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Korte Singel 36, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).
P. DE HAAN, Gep. N.-I. Onderwijzer, Leeraar Handelsschool, Valkenboschkade 518, Den Haag. — Maleisch. — Land- en Volkenkunde.
J. J. F. SCHREUEL, Gepens.-Assistent-Resident, van Imhoffstraat 25, Den Haag. — Maleische taal- en letterkunde.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

* * Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn,
door J. H. en H. B.

Prijs: 1 exemplaar f 0.10, porto f 0.01; 50 ex. f 2.50,

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankieerkosten.

b. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,
door T. J. BEZEMER.

Prijs: 1 exemplaar 5 cent, porto f 0.01; 50 ex. f 2.—;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankieerkosten.

* * Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

- a. Onze West: **De Kolonie Suriname**, door REMAN IRUS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
b. **De Kolonie Curaçao**, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colégio „Santo Tomás” te Curaçao.
Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankieerkosten
- b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.
- No. I. De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië. (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's). Prijs: f 0.75 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten
 - No. II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie. (2de, verbeterde druk). Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
 - No. III. De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië. Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankieerkosten.
 - No. IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië. Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
 - No. V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië. Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
 - No. VI. De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië. (2de verbeterde druk). Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
 - No. VII. De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië. Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
 - No. VIII. De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië. Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
 - No. IX. De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië. (2de verb. druk.) Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
 - No. X. De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië. Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
 - No. XI. De Geëmployeerde bij de Rubber-(caoutchouc) cultuur en bij eenige Bergcultures in Nederl.-Indië. Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.

N.B. Beleeft verzoek bij bestelling het kostende vooral per postwissel of in postzegels toe te zenden aan het Informatie-Bureau, Heulstraat 17, te 's-Gravenhage.

Inrichting voor Complete Meubilering
N.V. „L. P. SMULDERS' MEUBELFABRIEK”
Tolbrugstraat 11 - BREDA - Tel. Interc. 235.

Behangerij, Stoffeerderij
..... Matrassen

Vleugels, Piano's Kunstspel-Piano's, Orgels

Vorhuur PIANO's van 15.- p. mnd of 150.- p. j. af.
VLEUGELS „ 18.- „ „ „ 180.- „ „

REPARATIE - STEMMEN - RUIL.

Afdeling Gebruikte Instrumenten.

Speciale Inrichting voor het gereedmaken voor de TROPEN.

GOOSEN & SWAGERMAN
DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 140

Comm. Ven. Onderlinge Transport Mij.
POLMAN, HOELEN & Co.

KANTOOR: ARNHEM TELEFOON INTERC. No. 945.
WEERDJESSTR. 83

Verhuizingen onder garantie.
Bergplaats voor Inboedels.

G. J. Hilbrink

Heeren en Dames
Kleermakers.

Eerste Rangshuis

's-Gravenhage

Daendelsstraat 8.

Lid der N.V. Vereenigde
Nederlandsche Kleermakerijen.

Piano's, Orgels, Vleugels, Auto-piano's.

PIANO's in huur f 6.— per maand,
desgewenscht in huurkoop, bij

L. C. JACOBI, vh. Chef Firma J. F. CUYPERS,

Regentesselaan 123, bij Reg.pl. Tel. H. 1403
's-GRAVENHAGE.

STEMMEN - VERHUREN - REPAREEREN

J. M. van KEMPEN & ZONEN

Kon. Ned. Fabriek van Gouden en Zilveren Werken.
VOORSCHOTEN.

FILIALEN te Weltevreden, Rijswijk 17;
's-Gravenhage, Plaats 2; Rotterdam, Hoofdsteeg 26;
Utrecht, Choorstraat 32; Middelburg, Lange Delft 138.

Nederlandsche Coöperatieve Spaar- en Credietbank van Ambtenaren en Beambten.
Hoofdkantoor: Keizersgracht 569, Amsterdam.

CREDIETEN met en zonder persoonlijke of zakelijke zekerheid.
SPAARGELDEN maximum rentegevende inleg f 5000.—

Rentevergoeding 3.6 pCt.

Leverancier van H. M. de Koningin.

Maison de Bonneterie

Leverancier van H. M. de Koningin.

DEN HAAG, Buitenhof-Groenmarkt.

AMSTERDAM, Kalverstraat-Rokin.

Grootst gesorteerde Magazijnen van Elegante Dames- en Kinderconfectie.

Manicure. Postiche d'Art. Face Massage.
COIFFEUR MODERNE
PIERRE MATVELD
 voorh. E. LETITRE.
 Parfumeries françaises et anglaises.
 Articles de Toilette en tous genres.
 Spécialité de la Maison
 „LA SUBLIME” EUCAL RASPARFAIT.
 Crème Venus. - Eau de Cologne Russe.
 Eau de Cologne 1813.
 Essences. Poudre de riz. Anti Moustique.
 PASSAGE 13 - TELEPHOON 1606. - LA HAYE.

LEVENSVZERZEKERING
 LUFRENTEN
 ONGEVALLLENVERZEKERING
 COLLECTIEVE
 ZIEKTEVERZEKERING
**LEVENSVZERZEKERING MAATSCHAPPIJ
 DE NEDERLANDEN**

Negende Deutsche Oorlogsleening

5 % Deutsche Rijksleening

Koers van Uitgifte 98 pCt.

Het Rijk mag de obligaties op zijn vroegst tegen den 1sten October 1924 opzeggen en kan, in verband daarmee, ook den rentevoet daarvan niet van te voren verlagen.

Mocht het Rijk na dien datum voornemens zijn, den rentevoet te verlagen, dan moet het de obligaties opzeggen en de houders de terugbetaling daarvan tegen de volle nominale waarde aanbieden.

4 1/2 % Deutsche Schatkistbiljetten

Koers van Uitgifte 98 pCt.

Uitlootbaar tegen 110 pCt. tot 120 pCt.

Wendt U voor verdere inlichtingen tot Uwen Bankier.

De termijn van inschrijving sluit op **Woensdag den 23en October 1918, des namiddags ten 1 ure.**

Stoomvaart-Maatschappij „NEDERLAND” AMSTERDAM.

Tijdelijke Passagiersdienst

Java-San Francisco vice versa via Singapore, Manilla, Hongkong, Nagasaki en Honolulu.

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij.

Geregelde mail-, passagiers- en vrachtgoederendienst

tusschen de havens in den Nederlandsch-Indischen Archipel, in verbinding met Singapore, Penang en Australië.

Uitvoerige dienstregelingen zijn verkrijgbaar bij de Directiën te Amsterdam en te Batavia.

WISBRUN & LIFFMANN.

Veenstraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELEN.
 ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
 ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELEN.

J. J. CREZEE

3de Obrechtstraat 179a, DEN HAAG,
 van der Werffstraat 118, SCHEVENINGEN,
 bij de van Boetzelaerlaan,

geeft de hoogste waarde voor alle Opruimingsgoederen, geheele of gedeelten van Inboedels, oud Papier, Flesschen, Metalen, gedragen Kleederen, Tapijten enz. enz. enz.

A. SCHRÖDER & Co. Groenmarkt.

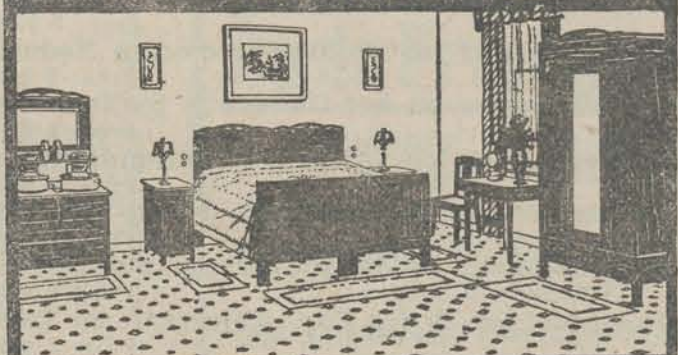
UITGEBREIDE COLLECTIE

Zijde en Fantaisie FLANELLEN
 voor Blouses.

COSTUUMSTOFFEN voor Najaar en Winter

Vraagt onze Staalcollectie.

COMPLETE MEUBILEERING VAN SLAAPKAMERS

T. NIEVELER,
 AMSTERDAM
 NIEUWENDIJK 164-170 TEL. C. 1285

Verhuizen - Meubels bewaren

E. J. VAN SCHAICK

Boothstraat Utrecht

Holland-Canada Hypotheekbank

Directie: Mr. J. D. P. TEN BOSCH te Den Haag en J. G. COSTER te Winnipeg.

5 pCt. en 6 pCt. PANDBRIEVEN

Uitstaand bedrag Pandbrieven ongeveer f 22.000.000.